

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2012

Filip Trdla

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Napoleonovo pruské tažení v roce 1806

Filip Trdla

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Napoleonovo pruské tažení v roce 1806

Filip Trdla

Vedoucí práce:

PhDr. Miroslav ŠEDIVÝ, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Děkuji PhDr. Miroslav Šedivému, Ph.D. za jeho pomoc při psaní této bakalářské práce, především za jeho rady, objektivní kritiku a věcné připomínky. Poděkování patří také všem, kteří mě během celého studia podporovali.

Prohlašuji na svou čest a svědomí, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Obsah

1	ÚVOD	6
2	PŘÍČINY VÁLKY	8
3	PŘÍPRAVY NA VÁLKU A BOJESCHOPNOST ARMÁD	14
4	PRVNÍ STŘETY A BITVA U SAALFELDU	19
5	JENA.....	23
6	AUERSTÄDT.....	34
7	PRONÁSLEDOVÁNÍ VOJSK A PÁD BERLÍNA.....	40
8	DŮSLEDKY VÁLKY	44
9	ZÁVĚR	47
10	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
11	RESUMÉ	51
12	PŘÍLOHY.....	53

1 ÚVOD

Napoleonovo pruské tažení v roce 1806 je významná a v české historiografii poněkud opomíjená kapitola napoleonských válek. Prusko, bojující v duchu zastaralých fridericiánských tradic, nemohlo konkurovat zkušené a skvěle vycvičené francouzské armádě, přesto se pustilo do riskantního podniku – vést s Francií válku. Následující kapitoly se snaží vysvětlit příčiny, průběh a důsledky tohoto krátkého konfliktu. Jejich cílem je analyzovat jednotlivé události kampaně, kdy pozornost bude věnována především stěžejním bitvám u Saalfeldu, Jeny a Auerstädtu.

První kapitola této práce se zabývá příčinami války. Zde bude přiblížena vnitropolitická situace ve Francii a Prusku před vypuknutím konfliktu a bezprostřední události vedoucí k vyhlášení války. Podrobně se zaměří na okolnosti, které způsobily pruskou váhavost, královu obojakou zahraniční politiku a unáhlený vstup do boje, na který nebylo království připraveno. Vývoj francouzsko-pruských vztahů bude vysvětlen od podpisu basilejského míru z roku 1795. Důraz bude kladen na ohniska sporu, tedy konkrétní příklady porušování pruské politiky neutrality.

Druhá kapitola porovnává obě armády z hlediska bojeschopnosti a vojenské taktiky. Odhaluje markantní rozdíly ve vedení vojska a efektivnosti armádních štábů. Zmiňuje zastaralé pruské koncepce a „mýtus Fridricha II. Velikého“. Dále nastiňuje přípravy plánů celého tažení a snaží se popsat původní rozestavení vojsk před prvními střety a počty vojáků jednotlivých uskupení.

Následující tři kapitoly analyzují průběh tří zásadních bitev pruského tažení: střet u Saalfeldu, boje u Jeny a Auerstädtu. Podrobně se zabývají vývojem bitvy, rozestavením vojsk, manévry na bojišti, ve stručnosti také osudy významných účastníků bitvy a počtem bojeschopných vojáků před bitvou a padlých na jejím konci.

Šestá kapitola popisuje pronásledování poražené pruské armády. Snaží se především chronologicky zaznamenat kapitulace jednotlivých

pevností a zmínit se o symbolickém pádu Berlína. Ve stručnosti se také věnuje mírovým podmínkám, které Napoleon Prusku vnutil tylžským mírem z července roku 1807.

Závěrečná kapitola předkládá čtenáři důsledky války. Zaměřuje se zejména na vnitropolitickou situaci Pruska a nastiňuje vývoj vojenských a správních reforem.

V práci jsou použity metody analýzy, komparace a kompilace. Obsah je zpracován na základě studia odborné literatury v českém, anglickém a francouzském jazyce. Nejvýznamnější a současně jedinou českou prací na dané téma je kniha Jiřího Kovaříka *Napoleonova tažení I: Vítězné roky*.¹ Autor v ní na základě pamětí přímých účastníků a dobových dokumentů popisuje průběh významných bitev pruského tažení. Celou knihu doplňuje o řadu zajímavých pasáží, ve kterých líčí bojeschopnost pruské i francouzské armády, jejich strukturu a organizaci. Kovařík strhujícím způsobem odhaluje nejen atmosféru bitev, ale uceleně pojednává i o politických příčinách tažení. Důsledky války však opomíjí. Důležitým zahraničním autorem je Jean Thiry, který ve své knize *Iéna* na základě dostupných archivních pramenů podává přehled událostí vedoucích k osudné „dvojbitvě“ u Jeny a Auerstädtu a jejich samotný průběh. Brilantně popisuje boje u Jeny a Auerstädtu britský historik David G. Chandler v díle *Jena 1806: Napoleon Destroys Prussia*. Význam pro tuto bakalářskou práci mají i tradiční životopisy Napoleona Bonaparta od Alberta Z. Manfreda, Corelliho Barnetta či Jevgenije Tarleho. O politickém vývoji Pruska pojednává v několika kapitolách Christopher Clark ve svém díle *Prusko: Vzestup a pád železného království*. Autor zde popisuje pruskou politiku neutrality před vypuknutím konfliktu a podrobně se věnuje reformám pruské správy.

¹ Toto dílo je součástí čtyřdílného cyklu, který postupně shrnuje Napoleonova vojenská tažení v letech 1805–1815.

2 PŘÍČINY VÁLKY

Francouzský císař Napoleon I. Bonaparte brzy po vítězné slavkovské bitvě neplánoval další tažení, ale přál si zachovat mír v Evropě. Jeho cílem bylo stanovit takové podmínky na kontinentě, které by zcela splňovaly jeho představy, ale nikoliv za cenu vedení války. Vítězství u Ulmu a Slavkova v roce 1805 otevřelo Francii nové možnosti, jak tohoto cíle dosáhnout. Prvním předpokladem pro naplnění těchto tužeb však nadále zůstala porážka třetí koalice, která sice po dvou významných prohrách v německém a moravském tažení existovala jen formálně, ale například mír podepsal s Napoleonem pouze rakouský císař František I., naopak Velká Británie a Rusko byly s Francií stále ve válečném stavu. Vojsko ruského cara Alexandra I. mohlo odejít zpět do vlasti na základě pouhého příměří. Francouzský císař proto věděl, že bude muset zbytek nepřátelské koalice buď zničit vojensky, nebo jej alespoň zlikvidovat diplomatickou cestou. Klín mezi pevné spojení Ruska a Velké Británie mělo vrazit Prusko.²

Od roku 1795, kdy Prusko a Francie podepsaly separátní basilejský mír, spolu tyto dvě mocnosti neválčily. Zejména z pruské strany se jednalo o zcela logické řešení, jelikož finančně náročné vedení války by značně vyčerpávalo státní pokladnu. Další důvodem pro vystoupení pruské vlády z protifrancouzské koalice se staly události v Polsku, kdy po jeho druhém a třetím dělení Prusko získalo rozsáhlá území, která však muselo nejprve absorbovat a přizpůsobit jim vedení státní správy. Politika neutrality na druhé straně skýtala jistá úskalí. Prusko se ocitlo ve značné izolaci a stalo se nedůvěryhodným partnerem, neboť často měnilo politický kurz, když navazovalo spojenecké svazky, které záhy rušilo. Problémem se stalo i samotné dělení Polska, které dříve bývalo jakýmsi nárazníkem východních velmocí. Od jeho zániku však pruské území bezprostředně sousedilo s Ruskem.

² KOVAŘÍK, Jiří, Napoleonova tažení I: Vítězné roky, Třebíč 2003, s. 221.

Neutralita Pruska byla poprvé od basilejských úmluv narušena ze strany Francie v červenci 1803 okupací Hannoverska. O toto území pruská vláda vždy usilovala a nechtěla, aby skončilo pod francouzskou správou. Na podzim roku 1804 francouzská vojska vnikla do Hamburku a unesla britského vyslance George Rumbolda. Po tomto incidentu stálo Prusko na pokraji války s Francií. Vše napravil až sám Napoleon, který uznal svoji chybu a Rumbolda propustil. V říjnu 1805 se napětí opět zvýšilo, když Francie bez pruského souhlasu vstoupila na jeho území a francouzské armádní sbory projely skrze Ansbachsko a Bayreuth. Pruská vláda toto vnímala jako hrubé porušení basilejského míru a proti Francii se téměř po celém Prusku zvedla silná vlna nevole, a to i mezi prostým lidem. Berlínský kabinet po této urážce zesílil své snahy o uzavření spojení s Ruskem.

Významnými postavami pruské politiky této doby byli především ministři zahraničí Christian von Haugwitz a Karl August von Hardenberg. Prvně jmenovaný zastával politiku neutrality a volil opatrné jednání, kdežto Hardenberg byl pro otevřenou roztržku s Francií a podporoval sbližování s ruským sousedem. K tomu došlo 3. listopadu 1805, kdy se Prusko v Postupimi zavázalo stát se diplomatickým prostředníkem mezi Francií a protinapoleonskou koalicí. Dne 28. listopadu předložil Haugwitz Napoleonovi mírovou nabídku, která ve skutečnosti byla ultimátem. Pokud by Prusko 15. prosince (jak stálo v textu ultimáta) skutečně vstoupilo do války na straně protinapoleonské koalice v době Napoleonova moravského tažení, Francii hrozilo nebezpečné obklíčení téměř všech armádních sborů a především ohrožení týlu celé armády. Na straně Francie však stála notná dávka štěstěny. Císař Napoleon poté, co se dozvěděl o ultimátu, přijal v Brně několik dní před slavkovskou bitvou Haugwitze a prozíravě mu sdělil, ať raději odcestuje do bezpečí Vídně za francouzským ministrem zahraničí Talleyrandem. Prusko zcela očividně vyčkávalo, jak dopadne rozhodující střet rusko-rakouských vojsk s francouzskou armádou, aby mohlo naplánovat další kroky – v případě Napoleonovy porážky vstoupit do koalice, v případě opačného výsledku

generální bitvy podepsat mír s Francií. Zpráva o vítězství Napoleonových vojsk u Slavkova 2. prosince 1805 zastihla Haugwitze ve Vídni následující den a Napoleon již věděl, že pruská vláda bude muset přehodnotit své stanovisko o případném vstupu do války proti Francii. Když pruský ministr nedlouho poté navštívil francouzského císaře v Schönbrunn, již mu nezbývalo nic jiného, než Napoleonovi blahopřát k vítězství. Jeho reakcí se stala slavná odpověď: „*Toto blahopřání bylo určeno jiným, osud změnil jejich adresáta.*“³

Již 11. prosince 1805 Prusko zastavilo veškeré válečné přípravy a o další čtyři dny později podepsal pruský král Fridrich Vilém III. s Francií schönbrunnský mír, který jeho zemi zaručil nejen spojenectví s Napoleonem, ale také zisk Hannoverska.⁴ Zatímco Haugwitz dosáhl tohoto domnělého úspěchu, Hardenberg musel počátkem roku 1806 na krátkou dobu odstoupit. Fridrich Vilém III. ale nadále váhal, zda-li mír s Francií nebude znamenat konflikt s Ruskem. Proto pověřil Hardenberga, aby vedl tajná jednání s Petrohradem. V pruské politice tak začala vznikat bizarní situace, kdy oficiálně vedl ministerstvo zahraničí Haugwitz a ukazoval Francii vlídnou tvář, zatímco „tajný“ ministr Hardenberg přižívoval naděje na sblížení s Ruskem.

Schönbrunnským mírem získal Napoleon I. mnoho. Byl si vědom, že je slavkovským vítězem a neváhal tento předpoklad zohlednit ve svých představách o uspořádání evropských záležitostí. První splátkou za schönbrunnský mír bylo podstoupení vévodství Cleve, nejzápadnější výspy Pruska, a Ansbachu Francii. Napoleon dále požadoval Neuchâtel, který svěřil do správy maršálu Louisi Alexandru Berthierovi. Dosáhl tak vytvoření systému nárazníkových států před francouzskou hranicí. Protiváhou pro Prusko za tyto územní změny byl již zmíněný zisk Hannoverska. Francouzský císař ovšem již na počátku roku 1806 litoval, že pruskému králi Hannoversko přislíbil. Po smrti zapřísáhlého frankofoba

³ MANFRED, Albert Z., Napoleon Bonaparte, Praha 1975, s. 380.

⁴ CLARK, Christopher, Prusko: Vzestup a pád železného království, Praha 2008, s. 262.

Williama Pitta totiž hlavní slovo britské politiky převzal umírněnější Charles James Fox a Napoleon, který toužil po míru s Velkou Británií, by rád Hannoversko za cenu spojenectví vyměnil. Nedlouho poté navrhl Prusku revizi schönbrunnské smlouvy a požádal ho, aby uzavřelo své přístavy britským lodím, ukončilo s ní veškeré diplomatické styky a ujalo se definitivně Hannoverska, jinak o něj přijde. Dále mu pohrozil, že pokud tak neučiní, Francie Prusku vyhlásí válku. Fridrich Vilém III. po tomto diktátu plačtivými slovy naléhal na ruského cara Alexandra I., aby mu z této svízelné situace pomohl, neboť měl na krku válku s Velkou Británií, která okamžitě označila jeho jednání za podlézavé a hrabivé. Ruský car nakonec spor urovnal, sám však hrál dvojí hru a na jedné straně pruského krále sice podporoval, ale současně neváhal poslat do Paříže svého poradce v otázkách zahraničních věcí Petra Jakovleviče Ubriho, aby vyjednal mír s Francií.

Když v červenci 1806 Napoleon vyhlásil existenci Rýnského spolku, kabinet v Berlíně značně znejistěl. Obavy se odrážely v jednání pruského dvora. Dilema, zda zůstat ve spojeneckém svazku s Napoleonem, či mu vyhlásit válku, se ukázalo být důsledkem dlouholeté politiky neutrality. Jak již bylo řečeno, dlouhodobá pruská izolovanost, politická nestabilita a neschopnost udržet si trvalejší spojenecké svazky se staly Prusku osudným. Zejména obojakost a nerozhodnost Fridricha Viléma III., tak typická pro jeho povahu, způsobovala Prusku na mezinárodní scéně nemalé obtíže. V reakci na královu nejistou zahraniční politiku vznikla v zemi rozhodná opozice prezentovaná především pruským reformním státníkem a zapřisáhlým anglofilem Heinrichem Friedrichem Karlem von Steinem, který důrazně nařknul téměř celý králův kabinet z prolhanosti, nestálosti a váhavosti. Fridrich Vilém III. se tak již od počátku roku 1806 nacházel pod obrovským tlakem. Otázka, zda-li zůstat ve spojení s Francií, která častými provokacemi porušovala garantovanou neutralitu, nebo se přidat na stranu formující se koalice proti politice francouzského císaře, se mu zdála být neřešitelnou. Rozhodování mu neulehčila ani

skupina rádců, jimiž se obklopoval. Ti spíše svými radami přispěli k negativnímu prohloubení již tak špatné situace.

Posledním a pádným důvodem, který převážil misku vah ve prospěch války s Napoleonem, se stalo jednání samotné Francie. Napoleon na počátku srpna 1806 tajně vyjednával o alianci s Velkou Británií, které neváhal za mír zaplatit vrácením Hannoverska. Tato urážka zašla příliš daleko. Nic nemohlo lépe demonstrovat, jak Napoleon pohrdal severoněmeckou zónou neutrality a místem, jež v něm zaujímalo Prusko.⁵ V Prusku zavládly protifrancouzské nálady a vášnivé projevy militarismu. Berlín provolával slávu svým zbraním a nechal tak znovu vzpomenout na časy Fridricha II. Velikého. Královna Luisa objížděla na koni pluky při přehlídce, důstojníci tasili meče a vydávali válečný pokřik.⁶ Slavná a dnes tradičně připomínaná scéna se udála i před budovou francouzské ambasády, kde si okázale a demonstrativně brousili vlastní palaše prušští důstojníci a různými hesly dávali najevo své pohrdání vším francouzským. Dne 9. srpna 1806 Fridrich Vilém III. vyhlásil částečnou mobilizaci.⁷

Tyto události zapůsobily na Londýn, který ochotně zapomněl na vzájemné spory o Hannoversko a slíbil případnou protifrancouzskou alianci finančně podpořit. Ta skutečně vznikla a oficiálně byla prohlášena 15. září 1806. Napoleonovy srpnové provokace se tedy staly katalyzátorem všech následných činů. Dne 6. září zaslal Fridrich Vilém III. do Petrohradu list, že je připraven vstoupit do války poté, co se dají na pochod vojska ruského cara. V noci z 12. na 13. září vpochozovaly pruské kolony bez vyhlášení války do sousedního Saska, okupovaly jej a zaskočenou saskou armádu včlenily násilím do své.⁸ Olej do ohně přililo i pruské ultimátum odeslané do Paříže, jehož text byl doručen 25. září. Obsahovalo požadavky na stažení francouzských vojsk z Německa zpět

⁵ Tamtéž, s. 264.

⁶ MANFRED, s. 391.

⁷ HRYCH, Ervín, Velká kniha vojevůdců, bitev a zbraní, Praha 2000, s. 429.

⁸ KOVAŘÍK, s. 229.

za Rýn, či návrhy na zavedení Severoněmeckého spolku pod patronací Pruska a navrácení francouzských držav do stavu před rok 1805. Napoleon údajně ultimátum záměrně přehlížel, neboť jej vzal na vědomí až 7. října, den před pruským králem stanovenou lhůtou. Reagoval na ní památným prohlášením: „*Dali si s námi dostaveníčko. Francouz něco takového nikdy nezmeškal. Říká se, že mají pěknou královnu, která touží vidět boj, buďme proto dvorní a pochodujme bez oddechu do Saska.*“⁹

Je důležité zmínit, že ještě několik dní před obdržení ultimáta se Napoleon Bonaparte do poslední chvíle nemohl rozhodnout, zda vstoupí do války s Pruskem a s vojenskými přípravami značně otálel. Stále věřil v mír s Velkou Británií i Ruskem, který by zastavil pruské odhodlání. Když však 13. září zemřel Charles James Fox a Alexandr I. odmítl ratifikovat Ubriho mírovou smlouvu, vše se obrátilo a Napoleon musel vstoupit do války a mír si vynutit silou. Plánovaná přehlídka jeho vojsk v Paříži proto musela být odložena. Text neuvážených požadavků ze strany Pruska Napoleona utvrdil v nevyhnutelnost války. Poslal primární rozkaz náčelníkovi štábu *Grande Armée d'Allemagne* Berthierovi, který se tou dobou pohyboval se svým vojskem na německém území, aby uvedl své vojáky do pohotovosti. Dne 25. září opustil Napoleon se svojí gardou Paříž, 8. října pak vydal oficiální proklamaci ke svým vojákům, která také znamenala vyhlášení války pruskému králi, a mohl začít první fázi svého tažení.

⁹ Tamtéž, s. 234.

3 PŘÍPRAVY NA VÁLKU A BOJESCHOPNOST ARMÁD

Pruský tábor o vítězství ve válce s francouzským císařem nepochyboval. Armádní činitelé neskromně prohlašovali, že porážka Napoleona je jen otázkou času. Nikdo se ani nepozastavil nad možností neúspěchu skvěle vycvičeného a okázalého vojska v nastávajícím tažení. Sebevědomá pruská armáda však nedosahovala takových kvalit, jak se domnívali její generálové. Časy Fridricha II. Velikého dávno pominuly. Jediné, co z jeho odkazu zbylo, bylo neefektivní a místy až úzkostlivé lpění na tradici. Zaostalé ideje zcela ignorovaly moderní válečné umění a strategii.

Problém skýtala již samotná organizace armády. Pruská generalita tvrdošijně odmítala výraznější inovace. Neexistovaly armádní sbory a soběstačné jednotky, které by mohly v terénu operovat jako bojeschopný celek. Svoji strukturou pruská armáda připomínala ruské a rakouské vojsko a jejich kolony. Divizní systém přijalo Prusko počátkem 19. století, ale jeho divize měly až do roku 1809 většinou administrativní charakter.¹⁰ Dalším úskalím celého systému byl počet mladých rekrutů. Nováčci převyšovali množství zkušených veteránů, kteří byli zvyklí na bitevní vřavu. Vojenský dril, tak příznačný pro pruskou vojenskou školu, nadále převládal a vojáci se naučili kázni a disciplíně. Většina nových adeptů ale nikdy nestanula tváří v tvář nepříteli. To byl zásadní rozdíl oproti Napoleonově armádě, ve které bylo veteránů mnohem více. Někteří se zúčastnili tolika bitev a tažení, že se válka stala jejich každodenním chlebem.

Co se týče struktury francouzského vojska, to bylo rozčleněno do několika dílčích částí. Důležitou složkou armády byly především armádní sbory. Ty dokázaly v případě napadení protivníkem operovat samostatně a čelit i značné přesile. Systém maršálů, kteří veleli těmto uskupením,

¹⁰ BRUCE, Robert B., *Bojové techniky období napoleonských válek 1792–1815: Vybavení, bojeschopnost a taktika*, Praha 2008, s. 142.

napomáhal organizaci a komunikaci se štábem *Grande Armée*. Díky Napoleonově strategickému nadání a důvěře ve své podřízené byla francouzská armáda vysoce mobilní a schopná rychle se přizpůsobit měnícím se podmínkám na bojišti.¹¹

Mezi prvky, jež hrály v celém pruském tažení roku 1806 důležitou roli, patřila také rozdílná rychlost přesunu obou armád. Typická německá pečlivost se stala pro Prusy nevýhodou. Dobře oblečení a skvěle vypadající vojáci měli vše potřebné. Obrovský trén, který s sebou armáda táhla, ale prodlužoval dobu nutnou k přesunu vojáků na předem určené místo. Prusové nechtěli podlamovat ekonomiku vlastní země, tudíž od svých občanů v případě nutnosti potraviny nakupovali. Francouzi byli mnohem pohyblivější. V duchu myšlenky, že válka živí válku, si Napoleon starosti se zásobováním nedělal. Věděl, že se při tažení naskytne mnoho příležitostí, jak si obstarat potraviny a věci potřebné pro vojsko. Francouzi neváhali drancovat za tímto účelem obydlí místních obyvatel. Omezené množství trénu usnadňovalo efektivitu a rychlost přesunů. Pro srovnání, jak markantní rozdíly existovaly v tempu obou armád, poslouží čísla. Prusové urazili v průměru 18–22 kilometrů za den, kdežto Francouzi až 18 mil za stejnou časovou jednotku, což je přibližně 28 kilometrů. V pruském tažení urazí sbor maršála Jeana Lannese 60 mil za 50 hodin, uskupení maršála Jeana-Baptisty Bernadotta ujde 75 mil za 69 hodin.¹²

Největší slabinu celé pruské armády tvořil hlavní štáb *Oberkriegscollegium*. Staří muži, zejména Karl Ludwig August, svobodný pán von Phull, a plukovník Christian Karl August Ludwig, svobodný pán von Massenbach, zastávali tradiční pojetí války a odmítali jakoukoliv inovaci ve válečných přípravách a strategii. Celý štáb vedl od roku 1796 Levin von Geusau,¹³ který ale zastával tuto funkci spíš formálně a hlavní slovo měli zmínění Phull s Massenbachem. O přerušení tradičních vazeb

¹¹ NEIL, Heyman M., France Against Prussia: The Jena Campaign of 1806, in *Military Affairs* 30, 1967, 4, s. 186–187.

¹² KOVAŘÍK, s. 235.

¹³ HOFCHRÖER, Peter, *Prussian Staff & Specialist Troops 1791–1815*, Oxford 2003, s. 7.

a modernizaci válečného umění se pokusil štábní důstojník Gerhard von Scharnhorst. Jeho názory však zůstaly pouze v rovině teoretické.

Pruská armáda se dělila do tří celků. Ty měly geograficky podmíněnou strukturu. Karl Wilhelm Ferdinand, vévoda von Braunschweig–Oels (Brunšvický), Friedrich Louis, kníže von und zu Hohenlohe-Ingelfingen a Ernest Wilhelm Friedrich von Rüchel byli veliteli těchto uskupení. Jednalo se o stárnoucí muže, kterým chyběla energie a kteří se stavěli proti jakémukoliv experimentu. Vzájemně se pokládali za konkurenty a různorodost jejich názorů se negativně projevila v plánování postupu proti nepříteli.

Až komicky působila pestrá paleta pruských operačních plánů, proklamací a dispozic. Snahy všech aktérů o získání co největších zásluh na vytvoření strategické koncepce způsobily situaci, kdy docházelo k předkládání návrhů, které byly zcela odtržené od reality. Prusové od počátku září 1806 věděli, že Napoleon táboří v široké linii středního Německa, ale jejich návrhy na útok se velmi lišily. Vévoda Brunšvický předložil ofenzivní plán s cílem přetnout komunikační spoje francouzské armády a oddělit Napoleona od jeho hlavních sil. Pruská armáda se měla koncentrovat na malém prostoru a vést útok přes Duryňský les směrem na Würzburg. Žárlivý kníže Hohenlohe s plánem nesouhlasil a poupravil jej pootočením celků pruského vojska o 45 stupňů, jen proto, aby se od Brunšvika odlišil. Obě koncepce příliš nepočítaly se zajištěním vlastních hranic v délce téměř 270 kilometrů. Jediný plán, který by účinně reagoval na vzniklou situaci a rychlý přesun Francouzů, předložil von Scharnhorst. Navrhoval v něm ústupovou strategii. Armáda se dle jeho názoru měla stahovat k severovýchodu a s využitím četných řek a neschůdného terénu klást odpor. Cílem bylo získat co nejvíce času, než jí přijdou na pomoc vojska ruského cara Alexandra I.. Ten přislíbil dodat Prusům posily do konce listopadu. Tato taktická varianta však byla brzy zamítnuta, i když jako jediná měla šanci na úspěch.

Nakonec se pruská generalita shodla na strategické koncepci vévody Brunšvického. Rychlý postup *Grande Armée* však tyto plány brzy zmařil. Dne 5. října se Napoleon objevil v prostoru mezi Würzburgem a Bambergem, tedy v místech, kam měl být pruský útok veden. Plán se tudíž musel narychlo změnit. Paradoxně se v této napjaté situaci nikdo nevrátil k návrhu von Scharnhorsta. Nakonec zvolený taktický záměr určoval armádě¹⁴ úder do boku od západu a v podstatě naplňoval Hohenloheho návrhy. Pruský generálporučík Karl August, vévoda Sasko-Výmarský, měl se svými 15 000 muži za úkol vpadnout Napoleonovi do týla. Vévoda Brunšvický se 72 000 muži se měl soustředit 9. října u Výmaru, Hohenlohe (42 000 vojáků) pak zaujmout pozice před ním v podhůří Dyryňského lesa. Rüchelovi (29 000 mužů) byl přisouzen prostor vpravo od vévody Brunšvického. Na pravém břehu Sály, v úrovni Jeny, zůstala saská armáda Wolfganga Kaspara von Zezschwitze o síle 18 000 vojáků. Zálohu tvořilo 13 000 mužů pod velením Eugena Württemberského. Pruský princ Ludwig Ferdinand měl dle rozkazů postupovat vpřed k Saalfeldu s cca 8300 muži, v dotyku s ním Bogislav Friedrich Emanuel von Tauentzien se svými 9000 vojáky.¹⁵

Francouzské vojsko¹⁶ dle Napoleonových instrukcí postupovalo vpřed ve třech kolonách.¹⁷ Pravá kolona, tvořená IV. sborem maršála Nicolase Jeana de Dieu Soulta (28 960 mužů) a VI. sborem Michela Neye (19 267 vojáků),¹⁸ vyrazila z Ambergu a Norimberku přes Bayreuth směrem na Hof a Schleiz. Hlavní středové uskupení, jehož součástí byl také francouzský císař, postupovalo ze shromaždiště v okolí Bambergu přes Kronach směrem na Plavno. První armádní sbor maršála Jeana-Baptisty Bernadotta o síle 21 163 vojáků a III. sbor pod velením Louise Nicolase Davouta s 28 756 vojáky postupovaly včele této kolony.

¹⁴ Složení a počty vojáků prusko-saské armády – viz příloha č. 1.

¹⁵ KOVAŘÍK, s. 242.

¹⁶ Složení a počty vojáků francouzské armády – viz příloha č. 2.

¹⁷ Viz příloha č. 3.

¹⁸ THIRY, Jean, Léna, Paris 1964, s. 162.

Jezdeckvo maršála Joachima Murata (18 267 mužů)¹⁹ a císařská garda doplňovali toto mohutné jádro na konečný počet 75 634 mužů.²⁰ Třetí (levá) kolona postupovala z Koburgu směrem na Saalfeld, tedy k místu, kde se odehrál první větší střet celého pruského tažení. Pátý sbor maršála Jeana Lannese a VII. sbor, kterému velel maršál Charles Pierre François Augereau, tvořily dohromady 38 055 mužů.²¹ Jednalo se tedy o nejslabší část celé Napoleonovy armády.

¹⁹ Tamtéž, s. 162.

²⁰ KOVAŘÍK, s. 251.

²¹ Tamtéž, s. 252.

4 PRVNÍ STŘETY A BITVA U SAALFELDU

Vojenské záměry Napoleona v pruském tažení se podobaly jeho předchozím kampaním. Sledovaly obvyklý cíl, a to vnutit protivníkovi co nejdříve rozhodující bitvu, porazit jej a nadiktovat mu tvrdé mírové podmínky. Konkrétní podoba strategického plánu spočívala v provedení obchvatu do pruského týlu. Soustředění francouzských vojsk v oblasti Bambergu a Bayreuthu mělo přimět Prusy obejít levé francouzské křídlo za účelem přerušení komunikačních linií vedoucích do Francie. Poté, co by Prusové provedli tento chybný manévr, měl následovat rychlý výpad na sever podél pruského levého křídla s cílem též přerušit komunikační linie nepřítele.²²

První menší střet nepřátelských sborů se odehrál u měst Saalburg a Schleiz dne 8. a 9. října.²³ Průzkum francouzských jízdních hlídek hlásil pohyb nepřítele nedaleko Saalburgu na břehu řeky Sály. Jednalo se o vojska hraběte Tauentziena. Ten se poté, co se dozvěděl o blízkosti francouzských vojsk, začal stahovat na Schleiz. Francouzský maršál Bernadotte a jeho jezdci však jednali rychleji a po drobném střetnutí s protivníkem ovládli most přes Sálu. Velitel prvního francouzského sboru dále neotálel a vyslal od Saalburgu na devět kilometrů vzdálený Schleiz část divize generála Jeana-Baptisty Droueta d'Erlon, aby Prusům, kterým se podařilo ustoupit, přehradil cestu. Dne 9. října ve čtyři hodiny odpoledne zaútočil Drouet d'Erlon z obsazeného lesa Oschitz na Schleiz a do hodiny se jej částečným obchvatem zmocnil. Jednalo se o krátkou srážku do níž se zapojil také Murat se svým jezdeckem. Francouzské ztráty byly zanedbatelné, Prusové ztratili 570 mužů a jedno dělo.²⁴ Francouzský maršál Soult mezitím dorazil do Hofu a mohl vpadnout Tauentzienovi do boku na levém břehu Sály.

²² BARNETT, Correlli, Napoleon, Brno 2005, s. 123.

²³ Viz příloha č. 3.

²⁴ KOVAŘÍK, s. 253.

Dne 9. října dosáhl francouzský maršál Lannes se svým V. sborem města Saalfeldu, které se rozkládá přibližně tři kilometry severně od konce Duryňského lesa. Na svazích Gräfenthalu rozkázal rozdělat ohně a utábořit se. V jedenáct kilometrů severně vzdáleném Rudolstadtu tou dobou obdržel pruský princ Ludwig Ferdinand (se 7 500 pěšáky, 2 500 jezdci a 40 děl)²⁵ rozkaz knížete Hohenloheho postoupit vpřed směrem k tomuto městu. Horlivý synovec zesnulého Fridricha II. Velikého neváhal a rozhodl se, že následujícího dne svede s francouzským protivníkem bitvu. Domníval se, že narazí pouze na slabý předvoj francouzské armády, jejíž hlavní síly byly stále v hloubi Duryňského lesa. Sebevědomý princ o vítězství v nastávající bitvě nepochyboval. Jean-Baptiste Antoine Marcellin de Marbot, francouzský generál a v době pruského tažení pobočník maršála Augereaua, si do svých pamětí poznamenal: „*Princ strávil předchozí den a večer v radostném očekávání Francouzů. Říkalo se dokonce, že v tomto duchu uspořádal pro okolní dámy bál.*“²⁶

Dne 10. října v sedm hodin ráno vydal Ludwig Ferdinand rozkaz k přesunu svých hlavních sil z Rudolstadtu k předním hlídkám u Saalfeldu. Proti němu se již formoval Lannesův čtrnáctitisícový sbor. Pruský princ zaujal postavení na levém břehu Sály. Jeho obranná linie,²⁷ kryjící předměstí, byla mírně prohnutá a táhla se od cesty z Garnsdorfu (levé křídlo) k Saalfeldu. Pravé křídlo se rozkládalo mezi vsí Wölsdorf a Crösten. Postavení pruských praporů přinášelo jistá rizika. Řeka Sála a několik mostů za zády by v případě špatného vývoje bitvy komplikovaly ústup. Ludwig Ferdinand podcenil sílu svého protivníka. Proti jeho cca 10 000 mužů se postavil celý armádní sbor maršála Lannese, tedy o téměř 4 000 mužů silnější uskupení.

Lannes rozkázal divizi Louise-Gabriela Sucheta, aby se svojí pěchotou a lehkým dělostřelectvem pochodoval vpravo směrem na

²⁵ THIRY, s. 184.

²⁶ MARBOT, Marcellin de, Paměti: Vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení, Praha 1999, s. 162.

²⁷ Rozestavení vojsk a plán bitvy u Saalfeldu – viz příloha č. 4.

Saalfeld. Jezdectvu generála François Charlese Trelliarda svěřil prostor vlevo cca 1 500 metrů od Sucheta. Taktický záměr sledoval za cíl zatlačení pruského pravého křídla. Silná palba z francouzských děl na ves Beulwitz, ležící před vsí Wölsdorf a Crösten, utvrdila Ludwiga Ferdinanda v nevyhnutelnost tuto pozici posílit. Pokud by totiž došlo k obklíčení jeho pravého křídla, hrozilo mu přetnutí ústupové cesty směrem na nedalekou Schwarzu na levém břehu Sály. Z tohoto důvodu nechal přesunout několik svých děl na vyvýšeninu Sandberg, západně od Cröstenu, a proti vsi Beulwitz poslal po dvou praporech saských pluků *Prinz Xavier a Kurfürst*.²⁸ Zde se projevila početní převaha francouzských vojáků jako rozhodující faktor celé bitvy. Po přesné střelbě Souchetových harcovníků se dali Sasové na zmatený ústup a Francouzi na chvíli ovládli Crösten. Po několika dílčích zvratech nakonec pluky Suchetovy divize definitivně zatlačili protivníkovy síly k Wölsdorfu, za nímž ležela řeka Sála. Ve stejnou dobu dobyli Francouzi i vrh Sandberg. Situace na bojišti se stala pro pruské a saské vojáky kritickou. Ústup po levém břehu Sály byl znemožněn. Zbývala jen poslední možnost, a to náročný ústup skrze Saalfeld na pravý břeh této řeky. Ten vedl osobně princ Ludwig Ferdinand v čele pěti eskadron jezdeckva. Rozjel se směrem na Wölsdorf a zavelel zaútočit proti 9. a 10. husarskému pluku z Treillardovy jezdecké brigády.²⁹ Francouzští husaři, kteří postupovali v linii, jezdeckvo pruského prince obklíčili. Následovala dramatická potyčka, při níž Ludwig Ferdinand zahynul. Vyvrcholení bojů u Saalfeldu a smrt pruského prince vylíčil ve svých pamětech kapitán, v době bitvy prostý husar, Charles Parquin: „*Princ Louis* [křestní jméno Ludwiga Ferdinanda ve francouzském jazyce] *se s hrstkou husarů svého štábu pokusil shromáždit prchající muže. Náhle se k němu přirítí francouzský vrchní strážmistr od 10. husarského jménem Guindey, sekne po princí a hned mu přiloží hrot šavle na tělo s výkřikem: ‚Vzdejte se generále, nebo vás zabiji!‘ Princ opáčí: ‚Cože! Vzdát se! Nikdy!‘ Odrazí Guindeyovu zbraň, sekne po něm a zasadí mu svojí šavlí úder do tváře. Takřka vzápětí*

²⁸ KOVAŘÍK, s. 257.

²⁹ THIRY, s. 186–187.

Guindey kontruje a probodne mu hrud'. Na místě zabitý princ padne z koně. Princovi pobočníci jej viděli v souboji s obyčejným francouzským vojákem a tryskem se hnali k němu. Nepochybně by Guindeye zajali či zabili, kdyby se nepřihlítil husar od desátého, který řval: ‚Držte se, strážmistře!‘ Ranou z pistole zabil pruského husara, načež pobočníci ujeli.“³⁰

Jean-Baptiste Guindey po tomto hrdinském činu získal uznání i samotného Napoleona, který mu poslal kříž Čestné legie se vzkazem po maršálu Lannesovi: *„Kdyby mi prince přivedl živého, udělal bych z něj důstojníka.“*³¹ Guindey Lannesovi odpověděl: *„Není to mou vinou, pane maršále, podívejte, jak mě zřídil. Ujist'uji vás, že neměl náladu se vzdát.“*³²

Po smrti Ludwiga Ferdinanda se prusko-saská obrana u Saalfeldu zcela zhroutila. K nedaleké říčce Schwarza dokázalo ustoupit jen minimum vojáků. Po této bitvě čítaly prusko-saské ztráty na 2000 padlých a raněných. Francouzský generál Suchet referoval vrchní velení o 1 500–1 800 zajatých a o 33 ukořistěných dělech.³³ Francouzské ztráty u Saalfeldu činily 172 mužů.³⁴

Porážka pruského předvoje v této bitvě a smrt prince Ludwiga Ferdinanda měly negativní vliv na morálku celého vojska. Nešťastný vstup do války jakoby předznamenal další vývoj událostí. Sebevědomá pruská armáda, která neměla před začátkem tažení o porážce francouzských zbraní pochyby, nyní spěšně měnila plány. Strategickou výhodu měl nyní Napoleon a nabídnutou příležitost se již brzy chystal využít.

³⁰ KOVAŘÍK, s. 258.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

³³ THIRY, s. 188.

³⁴ KOVAŘÍK, s. 259.

5 JENA

Napoleonova armáda po vítězství u Saalfeldu překypovala sebevědomím. Postup francouzských armádních sborů skrze Duryňský les proběhl bez větší komplikací. Jediný problém skýtala lokace nepřítele. Napoleon se domníval, že Prusové zaujmou prostor na pravém břehu Sály mezi Aumou a Rodou. Odtud mohla pruská armáda krýt cesty na sever a severovýchod, k Drážďanům, na Lipsko, Wittenberg a Berlín. Napoleon se však při svých odhadech mýlil. Protivník totiž stál na opačném břehu Sály a mířil na západ k Jeně. Vévoda Brunšvický nařídil po prohře u Saalfeldu ústup a koncentraci vojsk kolem Erfurtu, západně od Výmaru. Napoleon mezitím napjatě vyčkával, analyzoval došlé zprávy a do jisté míry váhal, kudy a jak vést generální útok.

Dne 11. října nabyl Napoleon jistoty z došlých zpráv od svých pobočníků, že se nepřítel soustřeďuje na západě u Erfurtu, tedy již na levém břehu Sály. Prusové neblokovali cesty k městům v povodí Labe, ale komunikace na Magdeburg. Úsudek francouzského císaře, že jádro pruských sil bude směřovat východně od Erfurtu, byl také chybný. Jádro pruských sil směřovalo východně od Výmaru, blíže k řece Sále, o 50–60 kilometrů jiným směrem, než Napoleon předpokládal. Nově vydané instrukce proto nařizovaly zaujmout co nejrychleji novou operační linii Kahla – Naumburg.³⁵

To, co následovalo, vstoupilo do historie jako jedna z nejbrilantnějších a nejúčinněji provedených vojenských akcí celých napoleonských válek. *Grande Armée d'Allemagne* se dle Napoleonova plánu měla otočit o 90 stupňů na západ, přejít řeku Sálu a zaujmout nově svěřené postavení, které změnilo sled jednotlivých armádních sborů i směr dalšího postupu. Obrovské praporeční karé (*la batallion carré*), tvořené takřka celou francouzskou armádou, muselo překonat nejen těžkosti terénu, ale i složitou organizaci takto komplikovaného přesunu.

³⁵ Tamtéž, s. 261–262.

Jen díky obratnosti velitelů a způsobilému štábu, vedeném maršálem Berthierem, se něco takového mohlo podařit.

Francouzští vojáci svěřené úkoly zvládli. Nově stanovené dispozice³⁶ měnily rozestavení armádních sborů následovně: první sled nyní tvořil Augereau a Lannes, pravé křídlo Davout s Bernadottem, levé Ney a jeho těžké jezdeckvo, uskupení uzavíral jako zadní voj maršál Soult.³⁷

Dne 12. října, kdy *Grande Armée d'Allemagne* prováděla tyto složité manévry, odeslal francouzský císař pruskému králi Fridrichu Vilémovi III. odpověď na jeho ultimátum ze dne 25. září. Jednalo se o dopis adresovaný z císařského štábu v Geře, který obsahoval sarkastické poznámky, arogantně vyznívající slova a falešnou starostlivost: „*Píši Vám jen proto, abych Vás ujistil, že urážky v něm [ultimátu] obsažené nebudu nikdy připisovat Vám osobně, protože jsou v rozporu s Vaší povahou a pouze nás oba zneuctují... Sire, Vaše Veličenstvo bude poraženo! Ztratíte klid svého stáří i životy svých poddaných, aniž se budete moci ohánět sebemenší omluvou na svou obhajobu!*“³⁸

V pondělí 13. října se francouzské hlavní síly stahovaly k Jeně. Davout téhož dne dosáhl Naumburgu, za ním pochodoval Bernadotte. Ney se přesunoval z Aumy k Rodě.³⁹ Augereau již byl na levém břehu Sály. Napoleon očekával, že dojde k bitvě s vévodou Brunšvickým nejdříve dne 16. října. Po průzkumu francouzských jezdců se opět měnily plány. Jádro pruských sil se totiž dle informací, došlých do hlavního štábu, stahovalo z prostoru Výmaru a Erfurtu na sever k Magdeburgu. Murat proto měl za úkol vyplnit mezeru mezi Lannesem a Davoutem přesunutím svých sil k Dornburgu (cca v půli cesty mezi Jenou a Naumburgem). První sled nyní tvořil Lannes, Bernadotte a Davout.

³⁶ Viz příloha č. 3.

³⁷ CHANDLER, David G., *Jena 1806: Napoleon Destroys Prussia, Campaign Series 20*, Osprey Military, London 1993, s. 21.

³⁸ CLARK, s. 265.

³⁹ Viz příloha č. 3.

Napoleon sice mohl postupovat přímo na Berlín, jak měl původně v plánu, ale tím by se ocitl bokem, či dokonce týlem k pruskému čelu. Rozhodl se právě naopak, napadnout bok pruské armády.

Město Jena obsadili ono pondělní dopoledne Lannesovi muži. Vyhlíželo tiše, pruský nepřítel se dosud neobjevil. Francouzský maršál tudíž nařídil svým lehkým pěšákům prozkoumat kopcovitý terén nad městem.⁴⁰ Jena ležela na levém břehu Sály. Jednalo se o saské město obklopené kopcovitými masivy, které sahaly až k okraji městské zástavby. Nad Jenou se tyčí do výše 200 metrů kopec Landgrafenberg. Kolem něj vedly všechny tři hlavní komunikace – na sever k Dornburgu, na západ k Erfurtu a severozápadně, přes náhorní planinu, k Apoldě. Právě na Landgrafenberg postupovala směrem vzhůru rojnice ostrostřelců ze Suchetovy divize. Ještě před vrcholem narazili francouzští střelci na myslivce generálmajora Tauentziena. Po krátkém střetu se Prusové stáhli a francouzská pěchota postupovala za nimi směrem ke z dálky viditelnému větrnému mlýnu, na kótu 361 metrů, která Landgrafenberg převyšuje. Tehdy nesla název Windknolle, Větrná hůrka. Události dne 14. října 1806 jí však přisoudily jiný název. Od té doby se pro ni vžilo označení Napoleonsberg, Napoleonova hora.⁴¹

Když na Windknolle vyjel i Lannes, otevřela se před ním úchvatná podívaná. Tři vesnice, které před sebou na zvlněné náhorní rovině uviděl, vytvářely takřka trojúhelník. Nesly zleva doprava názvy: Cospeda, Lützeroda a Closewitz. Mezi nimi se ve třech liniích rozkládalo mohutné pruské vojsko o síle, jak Lannes zkušeným okem odhadoval, 40 000 mužů. Jeho sbor byl sotva poloviční.⁴² Generálmajor Friedrich Bogislaw Tauentzien měl v tu chvíli jedinečnou a možná i životní příležitost oplatit Francouzům dosavadní pruské porážky a smrt prince Ludwiga Ferdinanda.

⁴⁰ ANDERSON, John H., *The Campaign of Jena 1806*, London 1913, s. 35–36.

⁴¹ KOVAŘÍK, s. 266.

⁴² Rozestavení vojsk před bitvou u Jeny a Auerstädtu – viz příloha č. 5.

Zkušený a odvážný francouzský maršál Jean Lannes, který se nejednou setkal s přesilou při tažení do Itálie, Egypta a Sýrie, napsal Napoleonovi naléhavý vzkaz, ve kterém žádal o okamžitý přísun posil. Čas hrál nyní důležitou roli. Kdyby Tauentzien zaútočil na slabé Lannesovy síly, pravděpodobně by drtivě zvítězil. Rozhodl se však s útokem vyčkat. Byl velitelem zadního voje armády knížete Hohenlohe a dle instrukcí měl pouze krýt ústup hlavních sil na sever. Obával se následků unáhleného rozhodnutí a situace se mu zdála značně nepřehledná.

Zadní voj knížete Hohenloheho byl tou dobou na úrovni Kapellendorf – Klein Romstedt – Kötschau, v místech přibližně čtyři kilometry západně od Landgrafenbergu. Kníže nepředpokládal, že by Francouzi mohli od Windknolle zaútočit. Věděl, že je jeho obranné postavení natolik silné, aby odolalo případnému francouzskému náporu. Vydal proto s klidným svědomím své armádě rozkaz zůstat na místě a vařit večeři.

Zhruba ve stejném čase dorazil do Jeny Napoleon. Po setkání s Lannesem na vrcholu Landgrafenbergu usoudil, že pruské síly čítají více než 50 000 mužů. Domníval se také, že má před sebou celou hlavní pruskou armádu. Král a vévoda Brunšvický však byli o dvacet kilometrů dále za knížetem Hohenlohem. Napoleona ani další nepřesný odhad neodradil. Spoléhal na to, že slabší sílu pěchoty nahradí palebnou schopností svých děl.

Cesta na Landgrafenberg byla velice úzká a strmá. Místy vedla skrze skály a značně znesnadňovala přepravu děl Lannesova V. sboru. Poté, co dvě děla uvízla a nemohla se hnout z místa, rozkázal Napoleon svým mužům, aby začali rozšiřovat stezku a lámat kameny, které bránily lafetám v dalším postupu. Francouzský císař vedl práce osobně, povzbuzoval své vojáky a dokonce svítil se svící v ruce dělostřelcům.⁴³

⁴³ MARBOT, s. 164–165.

Přesuny dalších sil na vrchol pokračovaly celou noc ze dne 13. na 14. října. Francouzi již postoupili na volné prostranství před úroveň Windknolle. Lannesův sbor stál šikmo přes roh okraje výšin, divize Théodora Maxima Gazana vlevo a Suchetova divize vpravo. Za nimi se formovalo gardové jezdecktvo, kterému velel maršál Jean-Baptiste Bessières. U Windknolle se řadila francouzská děla následovně: nejprve osmadvacet hlavní Lannesova sboru, vedle nich prvních čtrnáct hlavní z dělostřelectva císařské gardy. Za děly se rozmístila garda a lehké Lannesovo jezdecktvo. V polovině noci bylo nahoře 24 000 pěších a 1500 jezdců. Na cestě k Jeně byli ještě maršálové Augereau, Ney a Soult. Za rozbřesku měl francouzský císař k dispozici 25 000 mužů, mezi devátou a desátou hodinou dopolední 14. října se tento počet pohyboval okolo 55 000 vojáků. Hohenlohe disponoval 38 000 muži a dvanácti a půl bateriemi. Bezprostředně proti Francouzům stálo 8 000 Tauentzienových vojáků. Prusové u Jeny sílu Francouzů podcenili, Napoleon na druhou stranu přecenil sílu Prusů a až do začátku bitvy byl přesvědčen, že svede boj s hlavní pruskou armádou.⁴⁴

Dne 14. října, okolo šesté hodiny ranní, bitva u Jeny začala.⁴⁵ Nad celým návrším u Windknolle se toho rána tvořila hustá mlha. Viditelnost byla mnohem horší než o necelý rok předtím na začátku bitvy u Slavkova. Prvotním úkolem francouzských vojsk bylo rozvinutí všech dostupných sil na planině před Landgrafenbergem. Útok zahájil maršál Lannes, který měl dle Napoleonových instrukcí postupovat vpravo na Closewitz. Jedno z pruských děl vystřelilo domluvený signál pro knížete Hohenloheho, že byly Tauentzienovy jednotky napadeny. Kníže však nereagoval a ještě dlouhou dobu potom, co palba děl zesílila, se domníval, že se jedná pouze o *affaire des postes*, střet předních hlídek.⁴⁶

Prusové, kteří přes noc obsadili vesnice Closewitz a Lützeroda, vytvářeli takřka pravoúhlou obrannou pozici. Jejich první výstřely z děl u

⁴⁴ KOVAŘÍK, s. 273–275 .

⁴⁵ Situace na bojišti u Jeny do 10.00 hodin – viz příloha č.6.

⁴⁶ KOVAŘÍK, s. 278.

Lützerody zasahovaly saské prapory a vlastní muniční káry, jelikož jim mlha ztěžovala orientaci. Lannes kvůli mlze postupoval poněkud více vlevo, než měl původně v plánu. Problémy v orientaci měla Suchetova divize, která brzy ztratila dotyk s divizí generála Gazana. Až poté, co narazila na okraj Closewitzkého lesa brigáda Michela Marie Claparèda ze Suchetovy divize, došlo k opětovnému shledání s Gazanem. Od té doby postupovaly tyto dvě složky Lannesova V. sboru v linii na Closewitz a Cospedu. Prusové opustili pod drtivým náporem pozice v Closewitz kolem deváté hodiny. Nedlouho poté se již rozptýlila mlha a oba tábory rozeznávaly tváře svých nepřátel.

Kníže Hohenlohe a náčelník štábu Massenbach si v tu chvíli neuvědomovali nebezpečí, které jim ze strany Francouzů hrozilo. Po dalším ústupu, tentokrát z Cospedy, nastala pro Prusy kritická fáze boje. Francouzský generál Gazan tuto vesnici dlouho dobývat nemusel, neboť Tauentzien opustil své pozice dříve, jelikož neměl dostatek sil. Stahoval se směrem na Lützerodu a ves Vierzehnheiligen, kde si ponechal zálohu. Lannes tak získal životně důležitý prostor a čas pro rozvinutí svých sil na planině před Landgrafenbergem.⁴⁷

Lützeroda padla po těžkých bojích kolem půl desáté. Tauentzien však ústup z vesnice pozastavil. Byl odhodlán hájit směr na Vierzehnheiligen do té doby, než mu přijde na pomoc kníže Hohenlohe. Zleva jej kryla obrana na kopci Dornberg, zprava byl kryt lesem.⁴⁸ Pruská palba z Dornbergu zatlačila Francouze nakrátko zpět na cestu mezi Lützerodou a Closewitz. Tauentzien velel svým granátníkům, aby zaútočili na Suchetovo levé křídlo. Louis-Gabriel Suchet i jeho kolega Théodore Maxime Gazan však reagovali mistrně. Spojili své síly tak, že se pruští granátníci ocitli doslova mezi dvěma ohni. Vierzehnheiligen tedy opět začínali obsazovat Lannesovi muži.

⁴⁷ THIRY, s. 209–210.

⁴⁸ KOVAŘÍK, s. 281.

Díky příkladnému postupu obou divizí maršála Lannese mohl Napoleon nasadit do boje další síly. Maršál Augereau se měl rozvíjet vlevo za Suchetem a Gazanem. Ney postupoval vpřed přes Landgrafenberg. Blížil se také maršál Soult. Přísun posil však trval delší dobu a Lannes se bil s Tauentzienem dlouho sám. V bitvě nastala krátká přestávka, kterou někteří historikové označují za taktickou krizi francouzského postupu.⁴⁹ Hohenlohe, který uvěřil hlášením Tauentziena o vážnosti situace až kolem osmé hodiny ranní, poslal generálovi jako posilu 1. divizi generálporučíka Julia Augusta Reinholda von Grawerta o síle 7500 mužů, aby zaujal pozici vpravo od něj, u Gross Römstedt. Dále nechal vysunout vpřed saské fyzilíry, aby kryli hlavním silám pravý bok nad Šnečí cestou (*Schnecke Pass*). Případnému francouzskému postupu na Výmar měla zabránit celá saská brigáda pod velením generálmajora von Dyherrna spolu se saským jezdecktvem 2. divize hraběte von Zezschwitze. Tyto síly se vysunuly nad svahy a k lesům u Isserstädtu. Nyní záleželo na tom, kdo dostane posily dříve.⁵⁰

Důležitý rozkaz od knížete Hohenlohe obdržel generálporučík Friedrich-Jacob von Holtzendorff, který měl táhnout směrem na ves Rödigen a padnout Suchetově divizi do pravého boku. Formování jeho vojska však zabralo velké množství času a do boje byl připraven až přibližně v deset hodin dopoledne. Suchet si mezitím stačil pravý bok pojistit přísunutím dalších jednotek a případný von Holtzendorffův útok musel být veden čelem. Navíc se kolem čtvrt na devět u Closewitzkého lesa, jihovýchodně od Rödigen, začali objevovat voltizéři divize Louise-Vincenta-Josepha Le Blond de Saint-Hilaira ze IV. sboru maršála Souлта. Kolem desáté hodiny narazil na toto uskupení právě von Holtzendorffův předvoj. Pod prudkou palbou zavelel pěchotě ustoupit zpět a vpřed nechal vysunout děla, která zahájila masivní palbu. Díky tomu mohla pěchota opětovně zahájit útok. Postup bokem k lesu však začali ztěžovat harcovníci Saint-Hilairovy divize, kteří sami skryti lesním porostem,

⁴⁹ CHANDLER, s. 51.

⁵⁰ KOVAŘÍK, s. 284.

napadali Prusy dobře mířenou palbou. Holtzendorff byl nucen ustoupit z dosahu střelby. Z údolí Sály však již proti němu od Zwantzenu vyrazilo Soultovo lehké jezdecktvo. Překvapivý úder proti těžké pruské jízdě se vyplatil. Francouzské myslivecké pluky dostihly nepřítele dříve, než se stačil zformovat do bitevního šiku. Holtzendorff v kritické situaci stáhl své muže a zavelel pochodovat zpět k silám knížete Hohenlohe a dále na Apoldu. Při ústupových bojích ztratil dva prapory, půltucet děl a 400 válečných zajatců.⁵¹

Francouzský úspěch na pravém křídle změnil situaci na celém bojišti. Nyní měli Napoleonovi vojáci možnost napadnout nejen Tauentzienův bok, ale i hlavní síly armády knížete Hohenloheho. Do boje se již začínal zapojovat maršál Augereau, který se blížil přes Šnečí cestu ke Cospedě. Téměř celá *Grandé Armée* se pomalu začala stáčet na západ. Claparède se zmocnil Krippendorfu. Napoleon vyslal vpřed gardové dělostřelectvo, aby ostřelovalo obranu u Vierzahnheiligen. Pěchotě rozkázal zaujmout místo vlevo od Claparèda. Prusové se útokům ubránili a Krippendorf znovu obsadili. Fronta se zde na krátký čas stabilizovala. Tauentzein byl podporován von Grawertovou pěchotou, kterou sem rovněž vyslal kníže Hohenlohe, a díky tomu držel Vierzahnheiligen a jeho okolí pod kontrolou.

Vývoj bitvy, která až na pár výjimek nadále probíhala dle francouzských představ, náhle narušil příchod maršála Michela Neye na scénu. Bojechtivý a po slávě toužící Ney neuposlechl rozkazy vrchního velení o součinnosti s ostatními divizemi a vrhl se neuváženě do válečné vřavy. S pouhými dvěma pluky lehkého jezdecktva a dvěma pěšími prapory (cca 3 000 mužů) se pokusil na vlastní pěst dobýt Vierzahnheiligen. Bez jakékoliv předchozí konzultace s císařem a ostatními maršály vedl zcela izolovaný útok. Přesto, či snad právě proto, že nikdo nepočítal s takto překvapivým nápirem, se podařilo Neyovi a jeho jezdcům zmocnit se jedné pruské baterie. Poté, co francouzský

⁵¹ CHANDLER, s. 52.

maršál vstoupil přímo do Vierzahnheiligen, se karta obrátila. Ney se ocitl pod prudkou palbou dobře ukrytých pruských střelců, kteří na Francouze stříleli zpoza plotů a z oken tamějších domů. Tauentzien a Grawert navíc poslali proti Neyovi jedenáct praporů pěchoty a pětáctyřicet eskadron jezdeckva. Blížila se i celá saská divize von Zezschwitze. Pěchotní karé, které stačil Ney ze svých mužů vytvořit, bylo postupně svíráno ze tří stran. Zatímco s velkými problémy odolával a ustupoval směrem k Lannesovi, Napoleon, nacházející se tou dobou u Lützerody, se rozhodoval kudy povede rozhodující generální útok. Když se dozvěděl o Neyově lehkovážnosti, zuřil vzteky: „*Tihle Alsané [narážka na Neyův původ] mají tolik smyslu pro realitu války, jako poslední tambor!*“⁵² Záhy poté vydal rozkaz Lannesovi a Augereauovi, aby obklíčeného maršála podpořili. Jelikož se Napoleon stále domníval, že útočí na hlavní pruskou armádu, povolal do boje i gardové dělostřelectvo, tedy zálohu, kterou si ponechával jen pro případ vážného vývoje situace na bojišti.

K Vierzahnheiligen se pomalu blížila i pruská pěchota, kterou sem předtím poslal kníže Hohenlohe. Poté co dorazil do vsi, stačil Lannes vysvobodit Neye, ale musel se zároveň dát na ústup před silným útokem nově příchozích Prusů. Ney se během chvíle přeskupil a chtěl opět zaútočit, ale jeho mužům docházela munice. Další krizovou situaci nakonec zachránil maršál Augereau. Přiřadil se zleva k Lannesovi s celou divizí Jacquese Desjardina. Na pomoc také přicházela část divize Jeana Gabriela Marchanda z Neyova sboru. Tu francouzský maršál trestuhodně nevyužil a opomněl při svém „hrdinském“ útoku na Vierzahnheiligen.

Kníže Hohenlohe mohl využít francouzský ústup na středě a naříditi protiútok. Místo toho velel, aby celá, z ptačí perspektivy takřka čtvrtkruhová, linie od Krippendorfu přes Vierzahnheiligen k Isserstädtu zastavila postup. Prusové zůstali nečinně stát na místě zhruba dvě hodiny.⁵³ Napoleon mezitím čekal na přísun posil (Muratovo jezdeckvo a Soultův sbor). Zhruba do půl jedné Francouzi u Veirzahnheiligen využívali

⁵² Tamtéž, s. 58.

⁵³ KOVAŘÍK, s. 291.

taktiku rozptýlené palby. Díky neustálému pohybu se stávali francouzští vojáci těžko zasažitelným cílem. Naopak účinky francouzské střelby na strnulé pruské jednotky byly decimující.

Zatímco části Lannesových divizí bojovaly u Veirzahnheiligen, postupoval Augereau s Desjardinovou divizí na západ, kryt brigádou Dominiquea Honorého Antoina Vedela ze Suchetovy divize. Marchandova divize pochodovala šikmo vzad kolem Isserstädtského lesa. Kolem půl jedné čítaly francouzské síly u Jeny již 54 000 mužů. Ke konci bitvy měl Napoleon ještě o 42 000 mužů více.⁵⁴ Prusové začínali tušit, že je bitva ztracena.

Nerozhodnost knížete Hohenloheho, který v duchu svěřených dispozicí kryl bok a týl hlavní pruské armády, v podstatě rozhodla o osudu celé bitvy. Napoleonova vojska začala dokončovat císařův „oblíbený“ manévr po křídlech. Sbor maršála Soultů ohrožoval Krippendorf, Augereauův sbor útočil z pozic u Isserstädtského lesa na pruské pravé křídlo. Generál Antoine Durosnel, velitel lehké brigády VII. sboru, vytvořil svým útokem mezeru v pruských řadách generálporučíka Grawerta. Bylo krátce po jedné hodině odpoledne.⁵⁵ Augereau mohl díky tomu dovést odříznutí pruských pozic na pravém křídle a zatlačovat von Zezschwitzovy Sasy směrem na Kapellendorf, cestou z Jeny do Výmaru.

K pruskému levému křídlu se mezitím přiblížil v čele své divize generál Claude Just Alexandre Louis Legrand, aby podpořil Saint-Hilařovu divizi. Prusové se ocitli v beznadějném postavení a začali vyklízet pozice.⁵⁶ Postupně ztratili Krippendorf, Veirzahnheiligen a kopec Dornberg a stahovali se zpět na čáru Klein Römstedt – Gross Römstedt.⁵⁷ Jejich ústup se záhy začal měnit v panický úprk. Napoleon proti zcela zničeným nepřátelským řadám poslal Muratovo jezdectvo, aby dokonalo pruské dílo zkázy. Směr ústupu mířil podél silnice Výmar –

⁵⁴ CHANDLER, s. 60.

⁵⁵ Tamtéž, s. 62.

⁵⁶ Situace na bojišti u Jeny po 14.00 hodině – viz příloha č. 7.

⁵⁷ KOVAŘÍK, s. 297.

Apolda a kolem Gross Römstedt rovněž na Výmar. Ernest Wilhelm Friedrich von Rüchel, který obdržel již poněkolkáté naléhavou depeši od knížete Hohenloheho, aby posílil pruské řady, nyní konečně dorazil od Kapellendorfu. Avšak jen proto, aby se dozvěděl, že Prusové bezhlavě ustupují a von Hohenlohe pochoduje na Apoldu. Jeho příchod na bojiště ale znejistěl Napoleona, který se domníval, že se jedná o mohutný pruský protiútok. Stále totiž žil v přesvědčení, že útočí na hlavní pruskou armádu. Lannes však, ač lehce zraněn kuličkou z pruského kartáče na prsou, Röchela odrazil. Pruský generál, také zraněný na hrudníku, nařídil ústup za knížetem Hohenlohem.

Krátce po třetí hodině odpolední bitva u Jeny skončila. Na výsledku již nic nezměnil ani poslední zoufalý útok statečných Sasů pod velením Wolfganga Kaspara von Zezschwitze na pravém křídle. Bilance bitvy byla následující: Francouzi ztratili kolem 5 000 mužů, pruské a saské ztráty čítaly 10 000 mrtvých a 15 000 zajatých, 120 děl a 34 praporů.⁵⁸

Napoleon, který se kolem půl páté vrátil do hlavního stanu u Windknolle, chtěl vydat pokyn k přesunu na Výmar. V tu chvíli k němu dojel krví a prachem potřísněný plukovník Falcon, pobočník maršála Davouta. Ve svém hlášení uvedl, že se III. sbor střetl cca 15 kilometrů od Jeny, v prostoru Auerstädtu, s mohutnou pruskou přesilou. Napoleon nevěřícně zakroutil hlavou a s narážkou na Davoutovu krátkozrakost poznamenal: „*Váš maršál musí vidět dvojmo!*“⁵⁹ Dosah této zprávy si uvědomil až později. U Jeny nebojoval proti hlavní pruské armádě. S ní se střetl jeho maršál Louis Nicolas Davout.

⁵⁸ CHANDLER, s. 64–65.

⁵⁹ KOVAŘÍK, s. 302.

6 AUERSTÄDT

Primárním úkolem III. armádního sboru *Grande Armée*, kterému velel maršál Louis Nicolas Davout, byl vpád do boku či týlu nepřítel v době, kdy bude Napoleon svádět bitvu s hlavní (jak se francouzský císař domníval) pruskou armádou. Z tohoto důvodu obdržel velitel III. sboru dne 14. října ve tři hodiny ráno od císaře rozkaz, aby pochodoval z Naumburgu západním směrem na Apoldu a u Kösen překročil řeku Sálu, čímž by se přiblížil Napoleonovým hlavním silám. Přejdem na levý břeh Sály by také mohl krýt hlavní komunikační linie vedoucí na Lipsko či Halle.⁶⁰

Most přes Sálu u Kösen překročily jako první v šest hodin ráno jednotky divize generála Charlese-Etienna Césara Gudina de la Sablonnière. Davout rozkázal jednomu ze svých pobočníků, aby prozkoumal s několika desítkami jezdců těžký terén směrem na ves Hassenhausen.⁶¹ Francouzští jízdní myslivci brzy narazili na pruský předvoj pod velením generálmajora Gebharda Leberechta von Blüchera. U této pruské armády, která postupovala na Hassenhausen od západu a čítala na 63 000 mužů,⁶² byl přítomen i pruský král. Jednalo se o hlavní pruské síly pod velením vévody Brunšvického.

Davout, jenž zaslechl před sebou několik výstřelů, nařídil dvěma plukům, které byly v čele kolon, aby vytvořily karé a bránily tak celou Guidinovou divizi při postupu vpřed. Pomoci jim k tomu mělo i deset děl. Po menším střetu se dali Blücherovi jezdci na ústup a francouzští voltizéři Hassenhausen obsadili. Davout se obával dalšího pruského útoku, proto rozkázal Gudinovi, aby jeho muži postoupili o další kilometr před Hassenhausen a shromáždili se ve čtvercích vlevo a vpravo u vsí Pöppel a Rehausen. Naléhavě vyslal vzad své pobočníky k divizním generálům,

⁶⁰ Viz příloha č. 3.

⁶¹ Rozestavení vojsk před střetem u Auerstädtu a plán bitvy – viz příloha č. 8.

⁶² CHANDLER, s. 69.

kteří ještě v osm hodin ráno nepřekročili Sálu, aby urychlili pochod. Jednalo se o generály Charlese Alexise Louise Antoina Moranda a Louise Frianta. Marně také žádal o urgentní pomoc Jeana-Baptistu Bernadotta, o kterém dosud neměl žádné zprávy a který nakonec do bitvy u Auerstädtu nezasáhl.

Naštěstí pro Davouta Prusové do prostoru Hassenhausenu nedorazili naráz. Dojel sem jen Blücher a několik praporů z divize generála Friedricha Wilhelma Carla von Schmettaua. Další dvě divize, prince Viléma Frederika Oranžského-Nasavského a generála Leopolda Alexandera von Wartenslebena, byly dosud v nedohlednu.⁶³ Kolem osmé hodiny ranní se Blücher v čele deseti eskadron (1 100 jezdců)⁶⁴ rozjel proti čtvercům Gudinovy obrany. Po prvním pruském náporu karé sice zakolísala, ale zachovala bojeschopnost. Střelba z děl a smrt jednoho z pruských velitelů nakonec donutila jezdce k ústupu. Poté, co Blücher opět obnovil morálku svých jezdců, zaútočil podruhé. Když ale pod ním padl kůň, musel v nastávajícím zmatku ustoupit ke Spielbergu. Mezi touto vsí na výšinách a Hassenhausenem poté soustředil Davout svoji obranu. Levou stranu měl krytou prudkým svahem ke korytu Sály.

Kolem deváté hodiny se vedle Schmettauovy divize začali formovat Wartenslebenovi vojáci. Ti měli za úkol útočit přímo na Hassenhausen. Zbývající části jeho divize se měly pokusit ves obejít úzkým prostorem zprava a vpadnout do boku Davoutovy armády. V tu chvíli dorazil na bojiště Friant v čele své divize a Davout si mohl na chvíli oddechnout. Louis Friant měl nyní zaujmout pozici vpravo od Gudina a zaútočit na Spielberg. To donutilo Prusy poněkud ustoupit. Friant, který osobně vedl dva prapory 111. a jeden prapor 108. řadového pluku, se přiblížil ke vsi Pöppel. Situace na pravém křídle Davoutovy obrany se i díky podpoře brigádního generála Antoina Hannicqua, který nechal vzhůru na pahorek

⁶³ THIRY, s. 224–225.

⁶⁴ ANDERSON, s. 48.

za Hassenhausenem rozmístit 17 dvanáctiliberních děl, na čas stabilizovala.⁶⁵

Krátce před desátou hodinou se rozplynula mlha, která, podobně jako o 15 kilometrů jižněji u Jeny, od rána ztěžovala orientaci oběma nepřátelským stranám. V tu dobu nařídil vévoda Brunšvický mohutný útok na Gudinovy pozice u Hassenhausenu. Francouzská obrana na středu odolala náporu von Schmettaua, ale v místech vlevo od vsi, kde bránil pozice proti Wartenslebenovu útoku pouze 85. řadový pluk, hrozilo Francouzům vážné nebezpečí. Zde se Prusové snadno mohli pokusit o obchvat celé Gudinovy defenzivy. Jejich jediná nevýhoda spočívala v neznalosti terénu. Ten byl obtížně zdolatelný a některé jednotky tak útočily zcela izolovaně, bez podpory sousedních praporů, které mezi sebou navzájem ztrácely kontakt.

Maršál Davout jednal bleskurychle. Osobně vyjel k ohroženému úseku na pomoc. Nemohl tak učinit přísunem posil, kterých pozbýval, ale doufal, že se mu podaří zdecimované řady alespoň účelněji přeskupit. Celá obranná linie navzdory všemu kolísala a nebyla dlouho udržitelná. Vévoda Brunšvický zpozoroval nejslabší místo francouzských obranných pozic a nařídil další silnou ofenzivu. V čele pluku granátníků vedl útok osobně, když v tom jej zasáhla nepřátelská kulka do hlavy a on spadl z koně. Pobočníci jej zvedli ze země a odvedli z bojiště. Vévoda následkům zranění podlehl 10. listopadu u Altony.⁶⁶

Ve stejnou dobu, kdy se tvrdě bojovalo na levém francouzském křídle, útočila Schmettauova 3. divize na Friantovy pozice, mezi Hassenhausen a Spielberg. I generála von Schmettaua zasáhla kulka a velení musel přenechat plukovníku Gerhardu von Scharnhorstovi. Útoky začaly slábnout a nastala kratší pauza. To se již pruský král Fridrich Vilém III. rozhodl, že převezme osobně velení celé armády.

⁶⁵ CHANDLER, s. 72.

⁶⁶ KOVAŘÍK, s. 314.

Na levém francouzském křídle byla již situace neudržitelná. Tlak jednotek generála Blüchera, celé divize prince Oranžského a zbytků sil odraženého Wartenslebena a Schmettaua, to vše bránily na celém bojišti pouhé dvě francouzské divize. Louis Nicolas Davout už mohl doufat jen v zázrak. Válečná štěstěna jej neopustila ani tentokrát. Fridrich Vilém III. mohl dokonat zkázu francouzských vojsk intenzivním tlakem na obě protivníkovy křídla. Místo toho král velel, aby se divize prince Oranžského rozdělila na dvě poloviny a ty měly posílit obě křídla. Toto zbytečné rozložení sil zřejmě stálo Prusy vítězství. Navíc v jedenáct hodin dopoledne doslova přiběhly k levému francouzskému křídlu pluky celé Morandovy divize, celkem 10 000 čerstvých mužů.⁶⁷ Dodaly unaveným francouzským vojákům optimismus a obnovily upadající morálku.

Morand postupoval na Rehausen, který se rozkládá pod Hassenhausenem v údolí potoka Limbach. Směřoval tak přímo k pruskému boku, který byl bez otálení napaden nejprve 13. lehkým plukem, kterému velel brigádní generál Bonnet d'Honières. Vojáci tohoto uskupení zahájili v rojnici palbu na pruské střelce. Překvapení Prusové museli dále odolávat dalším dvěma brigádám (Louise Debillyho a Etienna Brouarda). Nově příchozí francouzské jednotky dokázaly zaujmout předepsané postavení takovou rychlostí, že pruského protivníka naprosto zaskočily. Dokonale provedeným manévrem navázala Morandova divize dotyk s levým křídlem Gudinovy obrany.

V tu chvíli se z prostoru mezi Rehausenem a Gernstädtem blížilo jejich směrem silné pruské jezdeckvo. Části Morandovy divize, které byly nepříteli nejbližší, vytvořily praporečnou čtverec. Jezdeckvo generála Wartenslebena, rozšířené o eskadrony Fridricha Viléma III., postupně zrychlovalo a přecházelo do cvalu. Když pruští jezdci pokynuli svým koním k útoku tryskem a dostali se nepříteli na dostřel, zvolali francouzští pěšáci sborovým křikem slávu svému císaři: „*Vive l'Empereur!*“⁶⁸

⁶⁷ CHANDLER, s. 76.

⁶⁸ THIRY, s. 227.

Plukovník Lancesse na své muže vykřikl: „*Tak už přece palte!*“⁶⁹ Jeden prostý voják mu odpověděl: „*Máme ještě čas, počkáme si, až budou na patnáct kroků!*“⁷⁰ Tak klidní byli francouzští střelci. Ani klamavé pohyby pruských jezdců je nepřiměly k předčasnému vypálení salvy. Díky tomu měla střelba z bezprostřední vzdálenosti zničující účinky. Celkem podniklo pruské jezdecko pět výpadů. Pětkrát bylo odraženo.

Morand se rozhodl přejít do protiútku. Postupoval ze svahu Sonnekupp směrem na Rehausen. Po rozvinutí pěchotních čtverců do linie vyrazila celá divize vpřed. U potoka Lissbach se srazila s pruskou pěchotou. Děla rozmístěná před Rehausenem způsobila ve francouzských řadách velké ztráty. Zahynul i brigádní generál Debilly. Včasná podpora sousedního pluku však situaci francouzských vojáků stabilizovala. Nový protiútok elitní pěchoty, praporů pluku *König* a praporu granátníků královské gardy, který byl veden do pravého boku Morandových jednotek, odrazil 30. řadový pluk plukovníka Valterra. Morand využil pruského zaváhání a napadl Wartenslebenův bok. Jeho pěchota nápor nevydržela a začala ustupovat. A to i přesto, že se k ní blížila polovina divize prince Oranžského.

Mezi Prusy se začala šířit panika. Poražené jezdecko generálmajora von Blüchera ustupovalo proti proudu řeky Ilm, směrem na Apoldu. Úplné zkáze zabránil duchapřítomně generál hrabě Friedrich Adolf von Kalkreuth. Ten se svými dvěma záložními divizemi (Johanna Ernsta von Kuhnheima a Alexandra Wilhelma von Arnima) obsadil Gernstädt a vyplnil mezery po padlých a uprchlých vojácích. Bylo krátce po poledni. Na kopci nad Rehausenem, šikmo vpravo od Gernstädtu, zůstalo z Wartenslebenova pravého křídla čtrnáct pěších praporů, pět eskadron jezdeckva a tři baterie. U těchto jednotek byl i Fridrich Vilém III..

Na opačném francouzském křídle postupoval vpřed Friant. Obsadil Spielberg a vyrazil ze svahu dolů na ves Pöppel u potoka a na Lissdorf.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

V Pöppelu narazil na polovinu divize prince Oranžského a byl nucen zastavit. Friant takticky vyčkával, až se na jeho úroveň dostane střed, který představovala Gudinova divize. Ta sestoupila po svahu na jihozápad od Hassenhausenu a kolem půl jedné obsadila Taugwitz, zhruba na půli cesty mezi Pöppel a Rehausenem. Friant poté mohl opět postoupit vpřed a Pöppel ovládnout. Linie Davoutova III. sboru tak byla po celé délce koryt potoka Lissbach.

Generál Kalkreuth, který převzal po králi rozhodování ve věcích bitvy, doporučoval králi ústup. Fridrich Vilém III. se nemohl dlouho rozhodnout. Až poté, co spadl důsledkem dopadené kule starý maršál Wichard Joachim Heinrich von Möllendorf a pod ním samotným byl sražen kůň, rozkázal ustoupit na Výmar. Tedy do míst, kde se zanedlouho setká ustupující armáda se zbytky vojska knížete Hohenlohe.⁷¹

Louis Nicolas Davout dokázal téměř nemožné. Zastavil hlavní pruskou armádu a tlačil ji nazpět. Sice již neměl dostatek sil na pronásledování ustupujících jednotek, ale i tak splnil obtížný úkol. Když došel ke korytu říčky Emsen, jednoho z přítoků řeky Ilm, velel zastavit pochod. Před sebou uviděl malou vesnici s těžko vyslovitelným názvem – Auerstädt. Ač se tu vůbec nebojovalo, dostane bitva dle tohoto místa své jméno. Pro Davouta se stane Auerstädt synonymem úspěchu. Za nějaký čas obdrží predikát ke svému vévodskému titulu právě podle názvu této vsi. Na bojišti zůstalo ležet 10 000 mrtvých Prusů, Francouzi ukořistili 115 děl a získali 3 000 zajatců. Jejich ztráty čítaly 6794 mrtvých prostých vojáků a 258 důstojníků. Nejvíce ztrát, kolem 40%, utrpěli Gudinovi muži. Celková bojeschopnost III. armádního sboru klesla o 25%.⁷²

⁷¹ KOVAŘÍK, s. 321.

⁷² CHANDLER, s. 77–78.

7 PRONÁSLEDOVÁNÍ VOJSK A PÁD BERLÍNA

Bezprostředně po bitvě u Jeny a Auerstädtu pověřil Napoleon pronásledováním⁷³ ustupujících pruských vojsk Joachima Murata. Poraženým a zajatým Sasům nabídl francouzský císař svobodu pod podmínkou, že proti Francii nepozvednou zbraně. V saském kurfiřtovi viděl přítele. Bojoval primárně proti Prusům a nechtěl, aby se Sasové obrátili proti němu. Za svoji benevolenci však požadoval zaplacení válečných kontribucí ve výši pětadvaceti milionů franků a podřízení se francouzské ekonomice.

Pruští vojáci mezitím chaoticky prchali. U Apoldy se setkaly Kalkreuthovy a královské síly se zbytky Hohenloheho armády. Vojska se promíchala a jejich uvadající morálka způsobila nemalé organizační potíže. Určitý stupeň bojeschopnosti si zachovávaly zbylé saské jednotky a Tautenzienova divize. Čerstvé síly, které mohl pruský král plně využít, se nacházely na západě (uskupení vévody Sasko-Výmarského) a u Halle (záložní sbor prince Württemberského). Sasko-výmarský vévoda se přiblížil pozdě večer po prohraných bitvách k Erfurtu. Část pruské armády, která nešla za králem, prchala dále na západ, na Výmar. U těchto jednotek byl i raněný generál Grawert a maršál Mölendorff. Joachim Murat bral zajatce velice snadno. Na odpor se mu nepostavili ani obránci Erfurtu, který padl v noci z 15. na 16. října. Město stačil opustit Sasko-Výmarský vévoda s cca 12 000 muži. Za ním se vydal Murat a Neyův VI. sbor. Za pruským králem a Kalkreuthem pochodoval maršál Soult. Oběma se zatím dařilo unikat z francouzských pastí. Zmizel s nimi i Blücher a Ernst von Rüchel, kterého považovali Francouzi za mrtvého.

Kalkreuthovy síly se brzy spojily s jednotkami knížete Hohenloheho a mířily na Magdeburg. Za Soultem se podle nových Napoleonových dispozic vydal Ney a Bernadotte. Davout se vrátil do Naumburgu. Sám císař postupoval spolu s gardou, Lannesem a Augereauem za ním.

⁷³ Situační plán pronásledování poražené pruské armády – viz příloha č. 9 a 10.

Z Naumburgu mohl táhnout dále směrem na Lipsko, nebo k Halle. V něm se od středy 15. října začal shromažďovat záložní sbor Eugèna Württemberského, jehož hlavním cílem bylo spojení se silami knížete von Hohenlohe. U Halle se střetl s vyrovnanými silami maršála Bernadotta. Rázná akce francouzského maršála byla úspěšná. Pruský záložní sbor přišel o 5 000 mužů a 11 děl (z celkového počtu 12 000 mužů).⁷⁴ Napoleonovi se díky tomu otevřela cesta přes Labe na Berlín.

Dne 18. října opustil pruský král Magdeburg, odjel směrem na Berlín a pokračoval dále za Odru. Královna Louisa před ním měla dvoudenní náskok. Napoleon mezitím vydával další instrukce vedoucí k definitivnímu pokoření zbylých pruských sil. Nová operační linie, v níž Napoleon, Lannes a Davout tvořili střed, francouzští spojenci (Bavoři, Bádenci a Württemberčané Napoleonova bratra Jérôme Bonaparta) pravé křídlo a Soult s Neyem a Muratem levé, měla za cíl dosáhnout společně úroveň řeky Labe. Cílem levé křídla bylo nahnat co nejvíce prchajících Prusů do pasti v Magdeburgu. Zde již byli kníže Hohenlohe, vévoda Sasko-Výmarský, Kalkreuth a ustoupivší Eugène Württemberský. Past ale sklápěla na prázdno a pruská generalita unikala dále na severovýchod. Magdeburg však nadále hájilo velké množství Prusů.

V pátek 25. října se maršálu Davoutovi dostalo jako prvnímu pocty vstoupit do Berlína. Jednalo se o odměnu od samotného Napoleona za hrdinský čin u Auerstädtu. Ve svých slavných bulletinech byl ale francouzský císař skoupý na slovo a šetřil veřejnou chválou nad maršálovým úspěchem. Dne 27. října vstoupil Napoleon do města osobně a uspořádal slavnostní přehlídku. Vojska defilovala Braniborskou bránou po třídě Unter den Linden. V nedaleké Postupimi podnikl Napoleon návštěvu hrobu Fridricha II. Velikého. Dle jednoho vyprávění prohlásil: „*Pánové, kdyby tento muž byl dosud naživu, nebyl bych tady!*“⁷⁵

⁷⁴ CHANDLER, s. 80.

⁷⁵ CLARK, s. 267.

Dne 28. října byl dostižen Joachimem Muratem u Prenzlau kníže Hohenlohe. Kapituloval zde i přesto, že měl k dispozici více jak dvojnásobný počet sil než francouzský maršál. Ten využil válečné lsti a sdělil knížeti a náčelníkovi štábu von Massenbachovi, že má za sebou na 100 000 mužů. Ve skutečnosti jich měl pouze 5 000. Přesto ale uspěl a mohl pyšně referovat Napoleonovi, že zajal 16 000 pěšáků, 6 pluků jezdeckva, 64 děl a 45 praporů.⁷⁶

Dne 29. října padl Štětín po husarském kousku divizního generála Charlese-Antoina Lasalla, který použil podobné lsti jako Murat. Stále ale unikal generálmajor von Blücher a vévoda Sasko-Výmarský. Blücher měl odvážný plán, chtěl na sebe nalákat co nejvíce francouzských sil a odlákat je z východu, aby poskytl dostatek času na zaujmutí pevné linie u řeky Odry blížícím se Rusům. Ze strategického hlediska se mu to podařilo. Dokázal na sebe navázat tři sbory celé *Grande Armée* (Murata, Bernadotta a Soulta). Dne 7. listopadu však byl poražen v Lübecku a v nedalekém Rattkau složil zbraně: „*Kapituluj, neboť nemám ani munici, ani chleba. Blücher.*“⁷⁷ S ním se vzdal i vévoda Brunšvický a Gerhard von Scharnhorst.

Zbývalo pouze skoncovat s posádkou v Magdeburgu. Jednalo se o poslední baštu pruského odporu. Pevnost obléhal maršál Ney, který disponoval maximálně 18 000 muži oproti 24 118 obráncům a 577 dělům.⁷⁸ Po několika útocích, jimiž chtěl maršál odčinit zaváhání u Jeny, se obránci dne 10. listopadu vzdali. Dne 12. listopadu obsadil francouzský maršál Édouard Adolphe Casimir Joseph Mortier Hannoversko, které bylo jednou z příčin celého tažení.

Napoleon nyní mohl ukončit válku mírem. Pruský král, který uprchl společně s královnou do Memelu (dnešní Klapedy), pověřil mírovými jednáními von Haugwitze. Když se však francouzský císař dozvěděl, že

⁷⁶ KOVAŘÍK, s. 364.

⁷⁷ Tamtéž, s. 384.

⁷⁸ Tamtéž.

Fridrich Vilém III. je ochoten přislíbit Francii cokoliv, ale přitom tajně doufá v pomoc Ruska, odmítl s Pruskem uzavřít mír a navrhl jen příměří. Nakonec jednání uvázla na mrtvém bodě, jelikož Napoleon stupňoval své požadavky. Požadoval, aby se Prusko vzdalo všech území západně od Labe, přistoupilo na podmínky kontinentální blokády (vyhlášené dne 21. listopadu v Berlíně), zaplacení válečných kontribucí ve výši sto milionů franků a vypovězení spolenectví s Ruskem. Pruský král na tyto podmínky nepřistoupil a formálně pokračoval ve válce po boku Ruska. Po porážce Rusů u Friedlandu dne 14. června 1807 zažádal ruský car Alexander Napoleona o příměří. Po podepsání tylžského míru dne 7. července téhož roku Napoleon souhlasil s další existencí Pruska. Definitivní podmínky tylžského míru pro Prusko ze dne 9. července 1807 byly následující. Polská území, získaná z druhého a třetího dělení, mu byla odebrána. Prusko ztratilo všechna území západně od Labe, jež zčásti připadla Muratovu velkovévodství Berg a Cleve a nově vzniklému Vestfálskému království. Napoleon uvalil na Prusko vysoké válečné reparace a pruská armáda byla zredukována na 42 000 mužů.⁷⁹

⁷⁹ BARNETT, s. 134.

8 DŮSLEDKY VÁLKY

Debakl ve válce s Francií odhalil uvnitř pruského systému velké, doposud skryté, nedostatky. Důstojnický sbor byl odjakživa chápán jako vládnoucí třída v uniformě. Sám král působil od dětství v pluku a dbal na to, aby se předvedl před svými vojsky v parádní uniformě ze sedla koně. Porážka u Jeny a Auerstädtu však přinesla politické kultuře starého Pruska, jejímž základem se stala vojenská výkonnost, zdrcující zkázu.

Fridrich Vilém III. krátce po kapitulacích pruských pevností dával najevo své rozhořčení. Dne 12. prosince 1806 vydal dokument, ve kterém napsal, že porážka ve válce znamená skandál, který nemá obdoby. Dále v textu slíbil, že před popravčí četou postaví každého velitele, který příště odevzdá svoji pevnost nepříteli bez jediného výstřelu, a každého prostého vojáka, který ze strachu odhodí zbraň.⁸⁰ Rozměr porážky započal proces reforem starého systému.

V říjnu roku 1807 jmenoval pruský král na naléhání královny Louisy do funkce ministra zahraničních věcí opětovně barona von Steina. Věřil v jeho schopnosti, které by dokázaly „uzdravit“ pruský stát. Stein společně s Hardenbergem, kteří jsou právem považováni za nejvlivnější reformátory pruské správy po roce 1806, zastávali dvě odlišné německé pokrokové tradice,⁸¹ ale dobře si uvědomovali potřebu strukturálních reforem a obratně se doplňovali.

Prvotní nutností po Jeně a Auerstädtu se stala obnova Pruska jako nezávislé mocnosti na evropské scéně. Reformy se z toho důvodu zaměřily na dvě oblasti: armádu a centrální rozhodovací aparát. Kabinetní

⁸⁰ CLARK, s. 271.

⁸¹ Baron von Stein choval hlubokou úctu ke stavovským zastupitelským institucím. Na univerzitě v Göttingenu byl ovlivňován názory britských whigů. Byl přesvědčen, že efektivní administrativa spočívá ve spolupráci s místními a zemskými vedoucími vrstvami. Naproti tomu Hardenberg byl typickým německým osvícencem. Své názory zaměřoval především na koncentraci moci a legitimní státní autoritu. I povaha obou mužů byla odlišná. Hardeneberg byl energický a chladně uvažující člověk, kdežto Stein vznětlivý a povýšený, v politických jednáních často neohrabaný.

system byl považován za jednu z hlavních příčin porážky v roce 1806. Rozhodovací proces, kdy mezi sebou často soupeřili ministři zahraničí, královi rádci a tajemníci, byl v roce 1808 na popud Steina nahrazen výkonným orgánem, který sestával z pěti resortních ministerstev. Ta měla za úkol především urychlovat důležitá rozhodnutí a pružně reagovat na měnící se podmínky. Systém ministrů do jisté míry omezoval svobodu krále. Fridrich Vilém III. sice toto omezení prohlédl, ale nakonec s reformou souhlasil.

Nejintenzivněji se probírala reforma pruské armády. Zastaralý fridericiánský systém se musel radikálně změnit. V červenci 1807, krátce po tylžském míru, zřídil pruský král Komisi pro reorganizaci armády, která měla nezbytné reformy vypracovat.⁸² Vůdčí úlohu v tomto procesu zaujal Gerhard von Scharnhorst a jeho žáci: August Wilhelm Neidhardt von Gneisenau, Hermann von Boyen, Karl Wilhelm Georg von Grolmann a Karl von Clausewitz.⁸³ Jejich návrhy byly různorodé. Ke změně nakonec došlo v následujících případech. Vojenské velení, dle výše zmíněných Steinových zásad, bylo podmíněné vznikem ministerstva války, ve kterém začaly být budovány základy generálního štábu. Bojové jednotky měly podle nového ustanovení působit v rozptýlenějších formacích, aby se nestaly snadným cílem pro nepřítele a samy mohly účinněji na protivníka pálit. K povýšení vojáků mělo docházet na základě zásluh. V rozkazu vypracovaném Grolmannem z 6. srpna 1808 dále kupříkladu stálo: „*Veškeré sociální rozdíly, jež dosud existovaly, se tímto od nyníška ve vojenské soustavě natrvalo ruší a každý má tytéž povinnosti a tatáž práva bez ohledu na svůj původ.*“⁸⁴ Armáda se od té chvíle měla stát výhradně vlasteneckým sborem, který bude prodchnutý entuziasmem a jež bude mít blíž k běžným obyvatelům, se kterými vytvoří pevné pouto. Reforma

⁸² CLARK, s. 282.

⁸³ Originální koncepci, týkající se vojenských změn, přednesl Clausewitz ve svém filozofickém díle *O válce*, psaném v letech 1816–1830, kde kladl důraz na samotný pojem armáda, která má být chápána jako uvědomělý organismus s vlastní vůlí, nikoliv jako stroj. Vojenství považoval za vědu, která obsahuje subjektivní proměnné. Vojenský boj se neměl stát cílem, nýbrž měl sloužit politickému záměru. Clausewitzovo pojednání nebylo dopsáno. Autor zemřel v roce 1831 na cholera.

⁸⁴ CLARK, s. 282.

armády také zavedla všeobecnou brannou povinnost a zrušení drakonických tělesných trestů. Důstojník měl být respektovanou osobou, která měla své svěřence vychovávat, nikoliv urážet a mlátit.

Je důležité zmínit, že ostatní reformy, jako například zrušení nevolnictví, zavedení svobodného trhu práce, zrušení cechovních kontrol, dědičného poddanství, Napoleonův vpád do Pruska urychlil, nikoliv zapříčinil. Fridrich Vilém III. se například ohledně zrušení nevolnictví krátce po tylžském míru svěřil svým podřízeným: „*Zrušení nevolnictví bylo mým pevným cílem od počátku mé vlády. Toužil jsem dosáhnout ho postupně, avšak nešťastný stav naší země nyní opravňuje, ba dokonce si žádá rychlejší postup.*“⁸⁵ Pruský debakl tak v mnoha ohledech působil jako katalyzátor již dříve zamýšlených změn. Porážka ve válce tak přímo způsobila změny pouze v oblastech armády a nejvyšších příček administrativy.

Důsledky pruského tažení pro vítěznou Francii byly víceméně pozitivní. Napoleon se stal skutečným hegemonelem v Evropě, jeho odpor nedokázalo zlomit ani Rusko. Právem si mohl po vítězné bitvě u Friedlandu dovolit nadiktovat Prusku tvrdé mírové podmínky a s ruským carem Alexandrem navázat výhodné spojení. Porazil dvě velké mocnosti tehdejší Evropy a stanul na vrcholu moci. Francouzský císař dokázal, že vítězství u Slavkova, Jeny, Auerstädtu a Friedlandu nebyla pouhou náhodou a že dokáže nástrojem války dosáhnout politických cílů kdekoli na kontinentě. Kontinentální bloádou, vyhlášenou v listopadu roku 1806 v Berlíně, mohl vyřadit ze hry i odvěkému, v době napoleonských válek stále nepokořeného, soupeře Francie – Velkou Británii. Politickou a obchodní izolací Britů nakonec Napoleon nedotáhl do úspěšného konce, ale vliv Velké Británie dokázal omezit a v podstatě rozdělil Evropu na dvě zájmové sféry.

⁸⁵ Tamtéž, s. 283.

9 ZÁVĚR

Jena a Auerstädt se staly symbolem francouzského vítězství nad pruským protivníkem. V těchto bitvách se ukázaly být jako rozhodující faktory, které převážily misky vah na francouzskou stranu, především pružnost a samostatnost armádních sborů, efektivnější nasazení ostrostřelců v boji a válečné zkušenosti. Je důležité poznamenat, že u Auerstädtu byl francouzský maršál Davout na pokraji porážky, neboť bojoval proti značné přesile. Zde se jako klíčová příčina pruského nezdaru projevila velitelská neschopnost Fridricha Viléma III., který rozdělil divizi prince Oranžského na polovinu za účelem současného napadení obou křídel francouzské obrany. Tento zbytečný rozkaz zřejmě umožnil Davoutovi vybojovat velkolepé vítězství. Maršál měl samozřejmě i pořádnou dávku válečné štěstěny.

To Napoleon u Jeny byl přesvědčen, že útočí na hlavní síly pruské armády. V tomto omylu zůstal v podstatě až do druhého dne po bitvě. Možná právě proto, že počítal s nepřátelskou přesilou, ačkoliv větší počet vojáků měl od začátku bitvy k dispozici on, zvažoval lépe každý krok, aby neudělal osudnou chybu. Prusové naopak sílu Francouzů hrubě podcenili a nakonec u Jeny padli.

Porážka Pruska v tomto tažení se stala do jisté míry nevyhnutelnou dříve, než samotný konflikt začal. Nezkušenost vojsk a lpění na zastaralých tradicích z dob Fridricha II. Velikého, dále méně početná pruská armáda a překvapivá netrpělivost králových rádců, to vše byly důvody, které zapříčinily pruskou zkázu. Osudové rozhodnutí jít do války s Francií předznamenalo krátkodobý úpadek Pruska jakožto evropské velmoci. Je paradoxní, že jediné, co mohlo Prusko spasit, byla právě králova váhavost a zvyk vše protahovat. Kdyby Prusové dokázali obratněji vyjednávat, popřípadě vyhybat se rozhodující bitvě, dokud nedorazí ruský spojenc, jejich šance na vítězství ve válce by se mnohonásobně zvýšily. Pruský kabinet tak neučinil a pustil se do války pouze se saským spojencem. Na pruskou obhajobu je nutné

poznámenat, že Francie válku v podstatě vyprovokovala, jelikož několikrát porušila basilejský mír a garantovanou neutralitu. Prusko se do jisté míry pouze bránilo expanzivním snahám francouzského císaře, jehož primárním cílem bylo pokořit Prusko nikoliv z „konkurenčních“ důvodů (sám Napoleon pruského krále nepovažoval za příliš silného protivníka a dokonce jím pohrdal), ale vyplynulo ze snahy vynutit si jeho porážkou mír s Rusy a Brity, s nimiž byl i po Slavkově ve válečném stavu. Tažení v roce 1806 tak posloužilo tomuto účelu jako prostředek. Napoleon poté, co v Berlíně vyhlásil kontinentální blokádu a roku 1807 podepsal mír s Ruskem a Pruskem, dosáhl úspěchu jen částečně. S Brity se usmířit nedokázal.

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANDERSON, John H., *The Campaign of Jena 1806*, London 1913.

BARNETT, Correlli, *Bonaparte*, Brno 2005.

BOUHLER, Philipp, *Napoleon: Hvězdná dráha génia*, Praha 1944.

BRUCE, Robert B., *Bojové techniky období napoleonských válek 1792–1815: Vybavení, bojeschopnost a taktika*, Praha 2008.

CASTELOT, André, *Napoleon Bonaparte*, Praha 1998.

CHANDLER, David G., *Jena 1806: Napoleon Destroys Prussia*, Campaign Series 20, Osprey Military, London 1993.

CLARK, Christopher, *Prusko: Vzestup a pád železného království*, Praha 2008.

CLAUSEWITZ, Carl von, *O válce*, Praha 2008.

ELBL, Pavel B., *Maršál Lannes: Francouzský Achilles*, Třebíč 2008.

ELLIS, Geoffrey H., *Napoleon*, Praha 2001.

ENGLUND, Steven, *Napoleon: A Political Life*, Cambridge, 2004.

EPSTEIN, Klaus, *Stein in German Historiography*, in *History and Theory* 5, 1966, 3, s. 151–158.

HOFCHRÖER, Peter, *Prussian Staff & Specialist Troops 1791–1815*, Oxford 2003.

HOURTOULLE, François Guy, *Iéna - Auerstaedt - Le Triomphe de l'Aigle*, Paris 1998.

HRYCH, Ervín, *Velká kniha vojevůdců, bitev a zbraní*, Praha 2000.

CHARTRAND, René, *Napoleonova děla, 1792–1815: polní dělostřelectvo*, Praha 2008.

JOHNSON, Paul, *Napoleon*, Brno 2003.

KOVAŘÍK, Jiří, *Napoleonova tažení I: Vítězné roky*, Třebíč 2003.

KOVAŘÍK, Jiří, *Napoleonův kavalérista: Paměti kapitána Parquina*, Praha 2007.

KOVAŘÍK, Jiří, *Orlové Napoleonovy armády: Lesk a bída napoleonských válek*, Třebíč 2005.

- LACOUR-GAYET, Georges, Napoleon: Jeho život, dílo a doba, Praha 1931.
- LUDWIG, Emil, Napoleon, Praha 1930.
- MALÝ, Jakub, Napoleon Bonaparte, císař francouzský, Praha 1929.
- MALÝ, Jakub, Napoleon Bonaparte, císař Francouzský. Díl druhý. Od založení císařství až ke smrti Napoleonově. Dodatky., Praha 1849.
- MANFRED, Al'bert Zacharovič, Napoleon Bonaparte, Praha 1975.
- MARBOT, Marcellin de, Paměti: Vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení, Praha 1999,
- NEIL, Heyman M., France Against Prussia: The Jena Campaign of 1806, in *Military Affairs* 30, 1967, 4, s. 186–198.
- RAEFF, Marc, Jakob Walter: The Diary of a Napoleonic Foot Soldier, New York 1993.
- ROSE, Holland J., A Report of the Battles of Jena-Auerstädt and the Surrender at Prenzlau, in *The English Historical Review* 19, 1904, 75, s. 550–553.
- SHOWALTER, Dennis E., Manifestation of Reform: The Rearmament of the Prussian Infantry, 1806–13, in *The Journal of Modern History* 44, 1972, 3, s. 364–380.
- SIMMS, Brendan, The Impact of Napoleon: Prussian High Politics, Foreign Policy and the Crisis of the Executive, 1797–1806, Cambridge 1997.
- TARLE, Jevgenij Viktorovič, Napoleon, Praha 1950.
- THIRY, Jean, Léna, Paris 1964.
- WINTR, Stanislav, 26 maršálů Napoleona I., Cheb 2004.
- WINTR, Stanislav, Napoleon a ti druzí, Cheb 2003.
- YORCK, Paul von Wartenburg, Napoleon jako vojevůdce, Praha 1926.

11 RESUMÉ

This bachelor work deals with the Napoleon's Prussian campaign in 1806. It particularly deals with the analysis of the war. It tries to uncover the causes and consequences of campaign, different combat capabilities of both armies, process of the significant battles of Saalfeld, Jena and Auerstädt and describes political situation in Prussia after war and the path for reforms. The work is based on the study of literature in Czech, English and French language. The thesis applied the method of analysis, comparison and compilation.

Work is divided into seven chapters. The first chapter deals with the causes of war, especially internal political situation in Prussia (policy of neutrality after the signing of peace Basel in 1795) and failure the agreements by France. It describes specific violations of peace. Napoleon provoked the war, because he knew that Prussia is a weak opponent and despised by the Prussian king. Frederick William III., despite his reluctance to enter the war, finally decided (under pressure from their advisers and Queen) to fight with the French emperor.

The second chapter compares both armies in terms of combat capability and deals with the "myth of Frederick II. the Great." The reader learns in it, that the Prussian destruction was inevitable, because the army lagged behind the French in all aspects. These circumstances have led to the defeat of the Prussia. Chapter describes old conceptions in the Prussia camp, the disposition of troops before a conflict, the number of soldiers and strategic plans of both armies.

Three other separate chapter focus on the course of battles of Saalfeld, Jena and Auerstädt. It describes in detail the disposition and maneuvers of troops and analyzes the numbers of killed and injured. After Ludwig Ferdinand died in the battle of Saalfeld, Prussians recognized that confronted with a much stronger opponent than they thought at the beginning of the campaign. This (more like moral) defeat of 10th October

1806 resulted in the devastating victory of the French at Jena and Auerstadt of 14th October. At Jena Napoleon fought with weaker forces, but he thought that attacked on the main Prussian army. That was, however, about 15 kilometres away from Jena defeated by Marshal Davout, who defied huge odds yet managed to win.

The sixth section describes the pursuit of defeated Prussian army, chronological maps the surrender of important Prussian fortress and reveals the conditions of Treaty of Tilsit. That was signed on the 9th July 1807 marked a definitive end to the war with Prussia. Napoleon partially achieved his target – to humiliate Prussia, to reach of peace with Russia and Great Britain. Napoleon but close the peace with British could not.

The final chapter focuses on the consequences of war, describes political situation in Prussia, especially deals with the military and administrative reforms. These had become necessary, but it must be noted that the reform of the Prussian government and the military planned earlier. The war with France worked there as a catalyst, not the cause.

The Reasons that caused the defeat of the Prussian arms are mainly different armies fighting capacity (Prussians had less quality than the French army), little experiences of war, low efficiency of sharpshooters and rashness of the Prussian government to go to war with France. The paradox is that reluctance of the King of Prussia was the only possible means that could save Prussia. If Frederick William III. played on the time Prussia could connect with the Russians and fight together against France.

12 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Prusko-saská armáda v tažení roku 1806

PRUSKÉ TAŽENÍ 1806	
Prusko-saská armáda	
ARMÁDA U JENY	ARMÁDA U AUERSTÄDTU
Gen. F. L., kníže von Hohenlohe-Ingelfingen Náčelník štábu plk. Massenbach	Nejvyšší velitel: král Fridrich Vilém III. Vrchní velitel: gen. K. W. F., vévoda von Braunschweig-Oels Náčelník štábu: plk. J. D. von Scharnhorst
<ul style="list-style-type: none"> ● Předvoj (princ Louis Ferdinand) <ul style="list-style-type: none"> -Lehké jednotky a jezdecká brigáda: genmjr. von Schimmelfenning -Lehká brigáda: genmjr. von Pelet -Jezdecká brigáda: genmjr. von Trützscher -Saská pěší brigáda: genmjr. von Bevilaqua Celkem cca: 5300 mužů (3000 lehkého jezdeckva), 20 děl. ● Levý krycí předvoj (genmjr. von Tauentzien) <ul style="list-style-type: none"> -brigáda von Zweiffel -brigáda von Schöneberg -9 eskadron lehkého jezdeckva, 2 prapory lehké pěchoty Celkem cca: 6300 mužů (1800 jezdeckva), 6 houfnic. ● Levé křídlo <ul style="list-style-type: none"> 2. divize (von Zezschwitz) <ul style="list-style-type: none"> -brigáda von Burgsdorff -brigáda von Dyherrn -přidělené jezdeckvo: genpor. von Kochtisky -přidělená lehká pěchota: genpor. von Polenz Celkem cca: 9200 mužů (400 jezdeckva), 41 děl. ● Pravé křídlo <ul style="list-style-type: none"> 1. divize (genpor. von Grawert) <ul style="list-style-type: none"> -brigáda von Müffling -brigáda von Schimonsky -přidělené těžké jezdeckvo (genpor. von Holtzendorff): jezdecká brigáda Henkel -přidělené lehké jezdeckvo a lehká pěchota: plk. von Erichsen Celkem cca: 9700 mužů (1900 jezdeckva), 22 děl. ● Záložní granátnická divize (genpor. von Prittwitz) <ul style="list-style-type: none"> -brigáda von Prittwitz -brigáda von Cerrini -přidělené jezdeckvo: genmjr. von Krafft Celkem: 7100 mužů (2000 jezdců), 23 děl. Celkem u Jeny cca: 39260 mužů (7280 jezdeckva). 	<ul style="list-style-type: none"> ● Divize předvoje (genmjr. von Blücher) <ul style="list-style-type: none"> -Lehká pěchota (genmjr. von Oswald) -Jezdecká brigáda (genmjr. von Blücher) Celkem cca: 7500 mužů (5000 jezdeckva), 14 děl. ● Střed <ul style="list-style-type: none"> 2. divize: gen. von Wartensleben <ul style="list-style-type: none"> -brigáda von Wedell -brigáda von Renouard Celkem: 10500 mužů (2000 jezdeckva), 18 děl. ● Levé křídlo <ul style="list-style-type: none"> 3. divize: gen. von Schmettau <ul style="list-style-type: none"> -brigáda von Alvensleben -brigáda von Schimonsky -přidělené jezdeckvo: von Irwing (dragouni), von Bünting (kyrýsníci) Celkem: 13000 mužů (4000 jezdeckva), 18 děl. ● Pravé křídlo <ul style="list-style-type: none"> 1. divize: gen. princ Vilém Oranžský-Nasavský <ul style="list-style-type: none"> -brigáda princ Heinrich Pruský -brigáda von Lützwow -přidělené jezdeckvo: princ Heinrich Pruský Celkem: 9500 mužů (2000 jezdeckva), 18 děl. ● Záloha (gen. hr. von Kalkreuth) <ul style="list-style-type: none"> 1. zál. divize (gen. von Kuhheim) <ul style="list-style-type: none"> -brigáda von Pletz -brigáda von Hirschfeld -přidělené těžké jezdeckvo: 10 eskadron 2. zál. divize (gen. hr. von Arnim) <ul style="list-style-type: none"> -brigáda von Malschitsky -brigáda von Zenge Celkem: 9500 mužů (2000 jezdeckva), 18 děl. Celkem u Auerstädtu cca: 63000 (9600 jezdeckva), z toho v bitvě 50000 mužů.
DETAŠOVANÉ SÍLY: GEN. E. P. VON RÜCHEL	
<ul style="list-style-type: none"> ● Předvoj (genpor. von Winning) <ul style="list-style-type: none"> -brigáda von Winning -brigáda von Wobeser 	<ul style="list-style-type: none"> ● Divize vévody Výmarského <ul style="list-style-type: none"> Tři pěší brigády, 5 eskadron kyrýsníků a 5 eskadron dragounů Celkem: 15000 mužů (2300 jezdeckva), 4 děl.
<i>Pozn.: Početní stavy a organizace převzaty z práce D. Chandlera "Iena 1806" (Campaign Series 20).</i>	

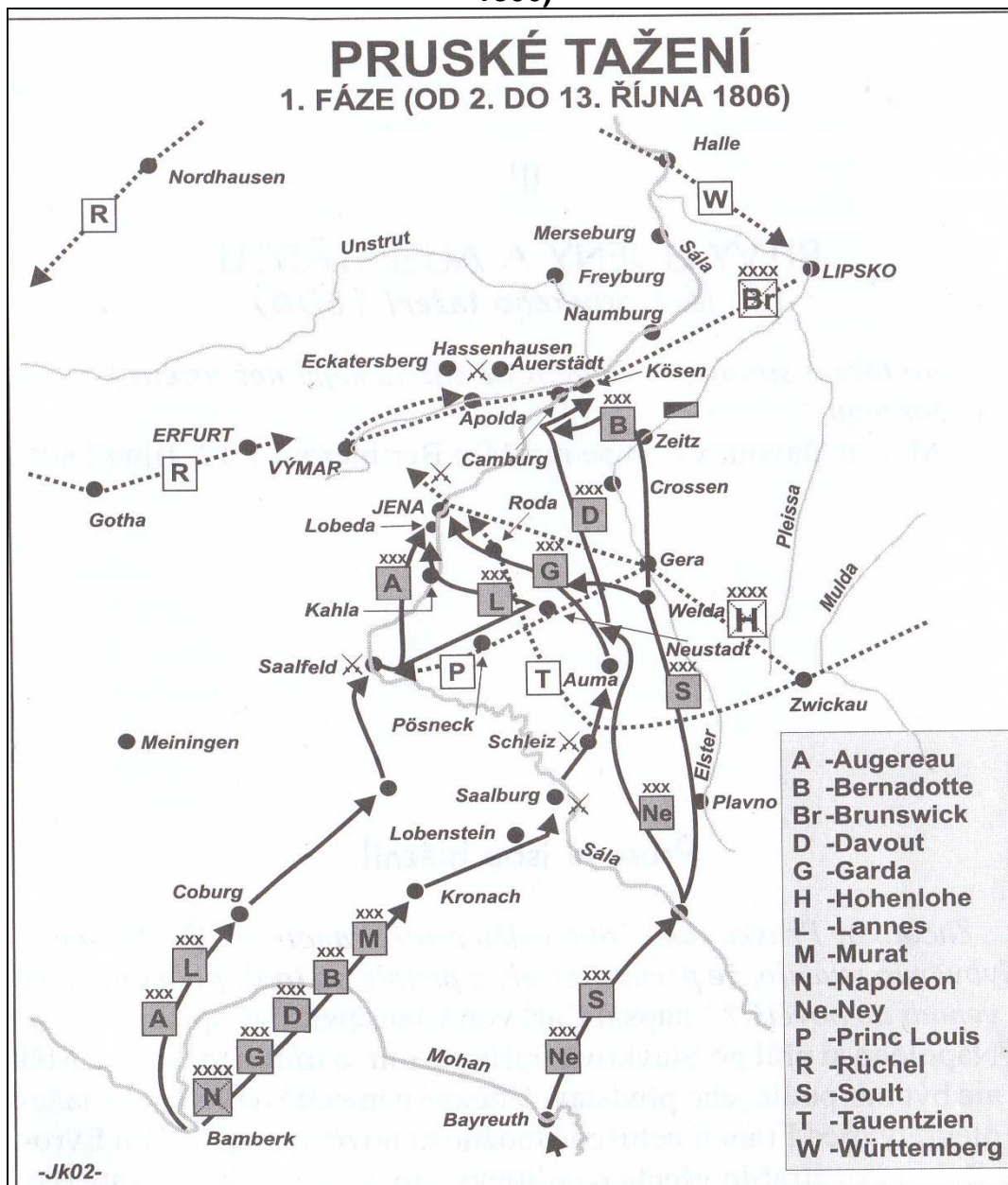
Zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, Napoleonova tažení I: Vítězné roky, Třebíč 2003, s. 325.

Příloha č. 2 – Francouzská armáda v pruském tažení roku 1806

PRUSKÉ TAŽENÍ 1806 Francouzská armáda Vrchní velitel: Napoleon I. Náčelník štábu: marš. A. Berthier	
<p>● Císařská garda Gardová pěchota (maršál Lefebvre) -brigáda Soules -brigáda Hulín -brigáda (?) Gardové jezdecktvo (marš. Bessières) -brigáda Dahlmann -brigáda Walther Gardové dělostřelectvo: brig. gen. Couin Celkem: 8725 mužů (z toho 2862 jezdecktva), 42 děl.</p> <p>● I. sbor (marš. Bernadotte) 1. divize (Dupont de l'Étang) -brigáda Rouyèrer -brigáda Legendre d'Harvesse 2. divize (Rivaud de la Raffinière) -brigáda Maison -brigáda Pachtod 3. divize (Drouet d'Erlon) -brigáda Frère -brigáda Werlé Sborové dělostřelectvo (Eblé) Sborové jezdecktvo: -brigáda Tilly Celkem: 21263 mužů (z toho 1623 jezdecktva), 50 děl.</p> <p>● III. sbor (marš. Davout) 1. divize (Morand) -brigáda Debilly -brigáda Brouard -brigáda Bonnet d'Honnieres 2. divize (Friant) -brigáda Kister -brigáda Lochet -brigáda Grandeau 3. Divize (Gudin) -brigáda Petit -brigáda Gautier Sborové dělostřelectvo (Hannicque) Celkem: 28936 mužů (z toho 1622 jezdecktva), 46 děl.</p> <p>● IV. sbor (marš. Soult) 1. divize (St.-Hilaire) -brigáda Candras -brigáda Varé 2. divize (Leval) -brigáda Schiner -brigáda Férey -brigáda Viviès 3. divize (Legrand) -brigáda Ledru des Essarts -brigáda Levasseur Sborové dělostřelectvo (?) Sborové jezdecktvo -brigáda Margaron -brigáda Guyot Celkem: 28960 (z toho 1876 jezdecktva), 52 děl.</p> <p>V. sbor (marš. Lannes) 1. divize (Suchet) -brigáda Claparède -brigáda Reille -brigáda Vedel</p>	<p>2. divize (Gazan) -brigáda Graindorge -brigáda Campana Sborové dělostřelectvo (Foucher de Careil) Sborové jezdecktvo: -brigáda Treillard Celkem: 21744 mužů (z toho 1680 jezdecktva), 38 děl.</p> <p>● VI. sbor (marš. Ney) 1. divize (Marchand) -brigáda Vilatte -brigáda Roguet 2. divize (Gardanne) -brigáda Marcognet -brigáda Delabassée Sborové dělostřelectvo (?) Sborové jezdecktvo: -brigáda A. Colbert de Chabanais Celkem: 19267 (z toho 944 jezdecktva), 24 děl.</p> <p>● VII. sbor (marš. Augereau) 1. divize (Desjardin) -brigáda Lapisse -brigáda Lefranc 2. divize (Heudelet de la Bière) -brigáda Amey -brigáda Sarrut -brigáda (?) Sborové dělostřelectvo (?) Sborové jezdecktvo: -brigáda Durosnel Celkem: 17672 mužů (z toho 1290 jezdecktva), 36 děl.</p> <p>● Záložní jezdecktvo (marš. Murat) Sbor těžkého jezdecktva 1. kyrysnická divize (Nansouty) -brigády Defrance, La Houssaye, St.-Germain 2. kyrysnická divize (d'Hautpoul) -brigády Verdière, St.-Sulpice Sborové dělostřelectvo (?) Dragounský sbor 1. divize (Klein) -brigády Fenerolz, La Motte, Picard 2. divize (Grouchy) -brigády Roget, Milet, Boussart 3. divize (Beaumont) -brigády Boyé, van Maritz, Latour-Maubourg 4. divize (Sahuc) -brigády Margaron, Laplanche, ? Lehká jezdecká divize (Lasalle) -brigády Lasalle, Milhaud Celkem: 19629 mužů, 26 děl</p> <p>● Jednotky Rýnského spolku -Div.gen. De Werner: kontingenty Württemberska, Hesensko-Darmstadtska, Bádenska, Nasavska, Würzburgska a knížete primase (podružná válčíště, formálně podřízeno VII. sboru). -Bavorské divize Deroy a Wrede (později podřízeny jako IX. sbor Jérôme Bonapartovi).</p>
Francouzské síly celkem: 200 761 mužů (včetně štábů), 341 děl.	

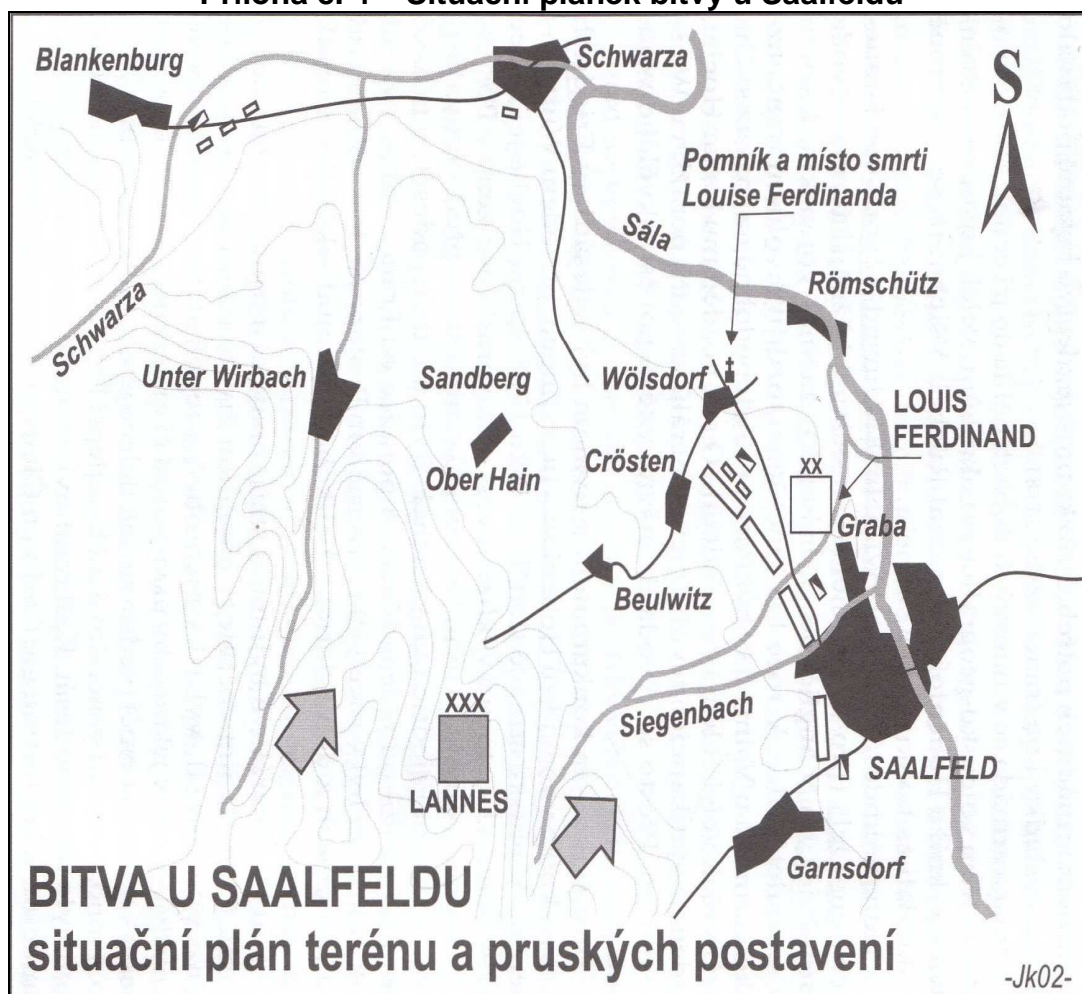
Zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, Napoleonova tažení I: Vítězné roky, Třebíč 2003, s. 298.

Příloha č. 3 – Plánek 1. fáze pruského tažení (od 2. do 13. října 1806)

Zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, Napoleonova tažení I: Vítězné roky, Třebíč 2003, s. 220.

Příloha č. 4 – Situační plánek bitvy u Saalfeldu

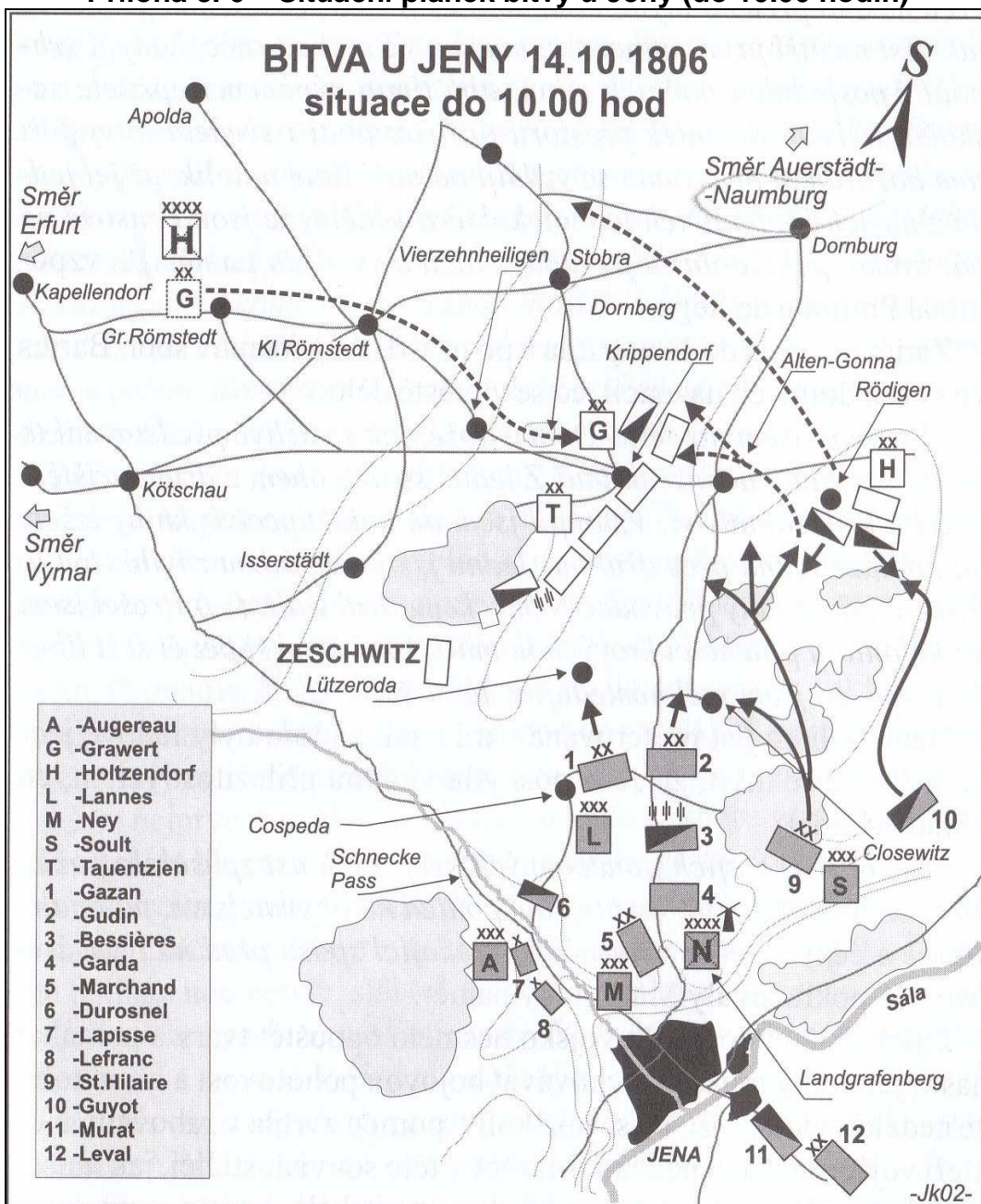
Zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, Napoleonova tažení I: Vítězné roky, Třebíč 2003, s. 238.

Příloha č. 5 – Původní rozstavení vojsk před bitvou u Jeny a Auerstädtu

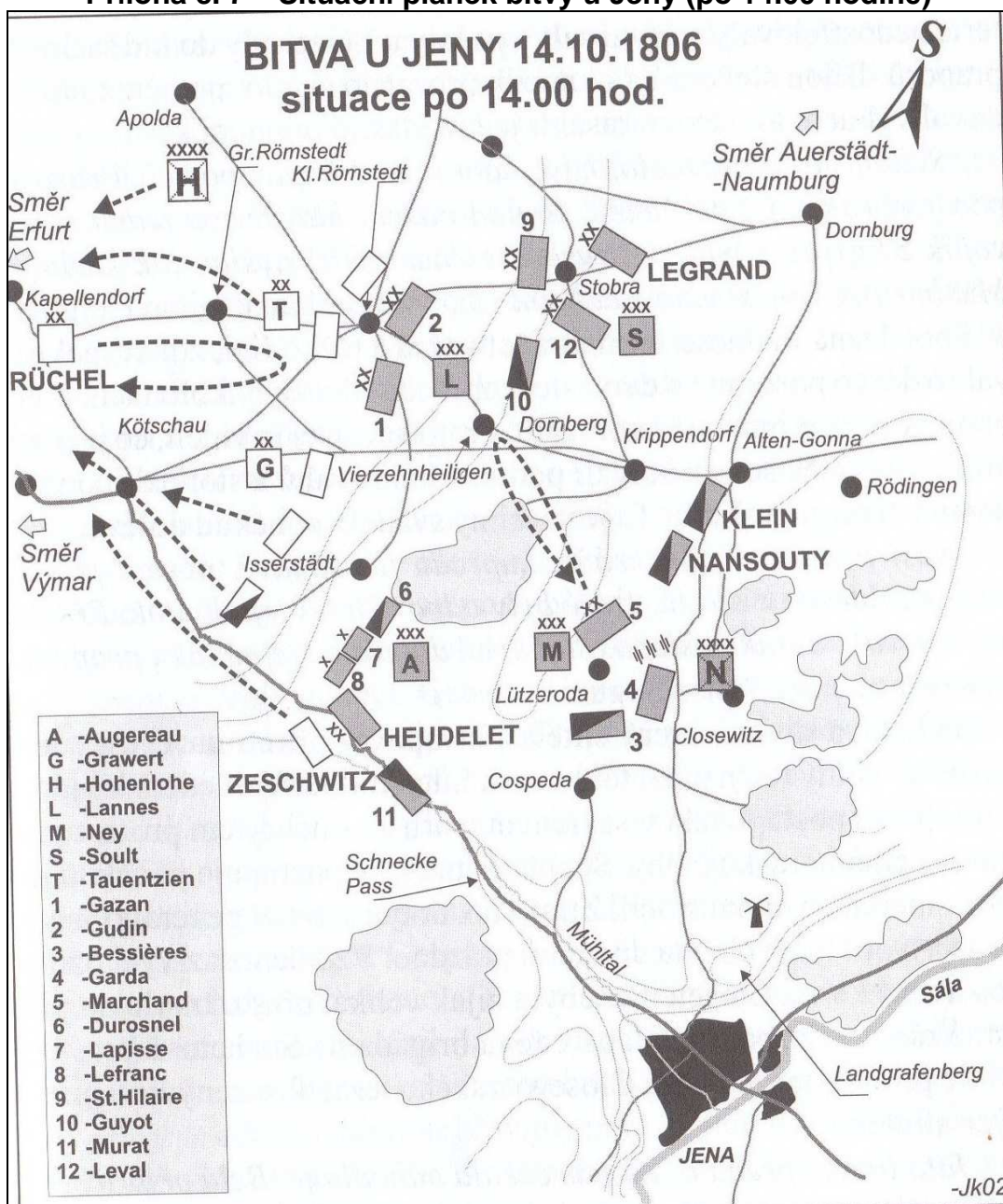
Zdroj: THIRY, Jean, Léna, Paris 1964, s. 206.

Příloha č. 6 – Situační plánek bitvy u Jeny (do 10.00 hodin)

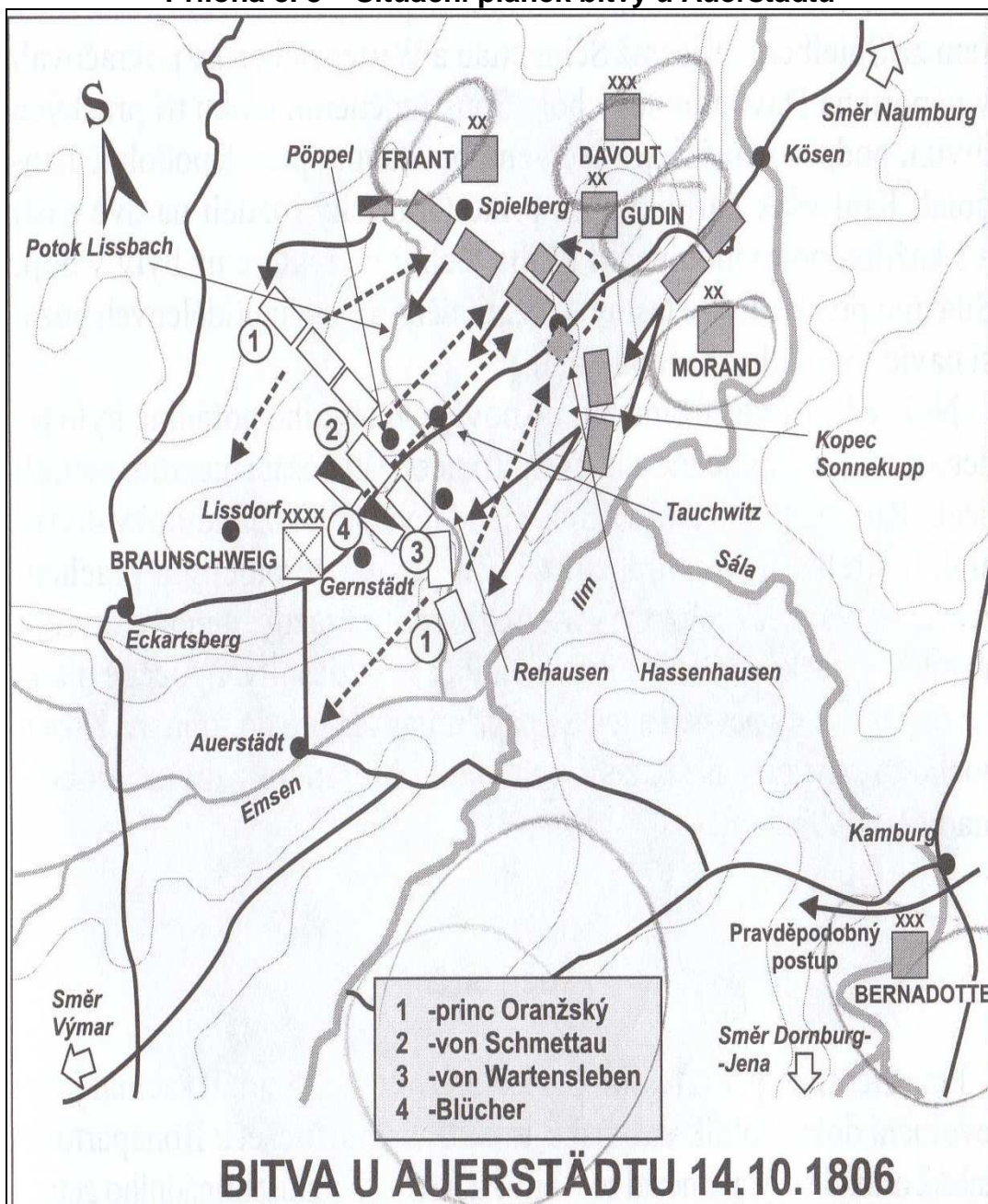
Zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, Napoleonova tažení I: Vítězné roky, Třebíč 2003, s. 271.

Příloha č. 7 – Situační plánek bitvy u Jeny (po 14.00 hodině)

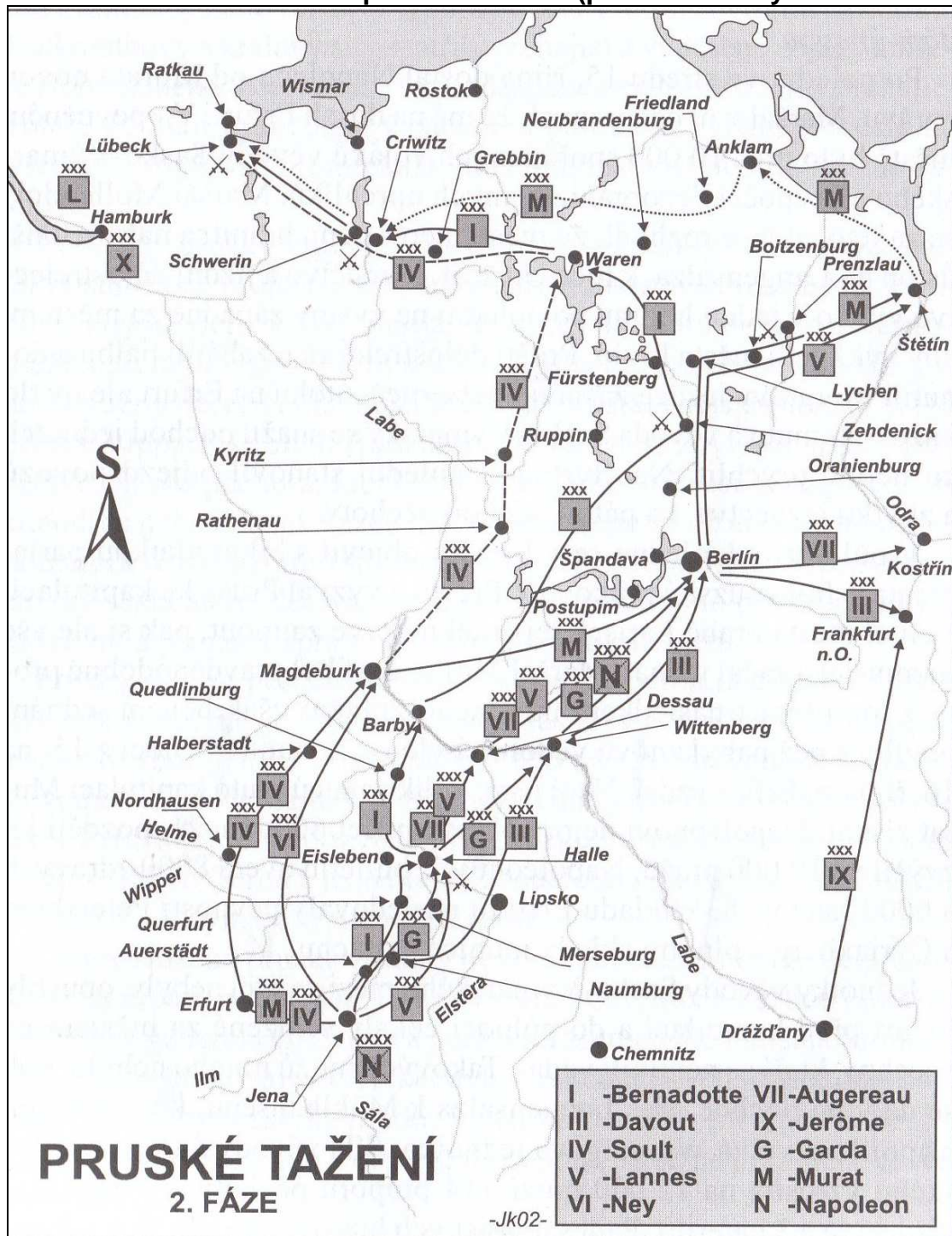
Zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, Napoleonova tažení I: Vítězné roky, Třebíč 2003, s. 279.

Příloha č. 8 – Situační plánek bitvy u Auerstädtu

Zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, Napoleonova tažení I: Vítězné roky, Třebíč 2003, s. 315.

Příloha č. 9 – Plánek 2. fáze pruského tažení (po bitvě u Jeny a Auerstädtu)

Zdroj: KOVAŘÍK, Jiří, Napoleonova tažení I: Vítězné roky, Třebíč 2003, s. 334.

Příloha č. 10 – Plánek pronásledování pruských vojsk francouzskou armádou

Zdroj: THIRY, Jean, Léna, Paris 1964, s. 234.